

FÖLDGÖMB

MBI MAGYAR BRANDS

A MEGISMERÉS KALANDJA

WWW.AFOLDGOMB.HU

ALAPÍTVÁ: 1929

1130 FT | 4 € | 16 LEJ

2020. JANUÁR-FEBRUÁR

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

A VILÁG TETEJE

KARAKORUM + PAMÍR

DEBRECEN ÖSSZES UTCÁJA

FEHÉR-TENGER RÉGÉSZET, KLÍMA, EMLÉKEZET

MÉSZTELEP – VÉGÁLLOMÁS? TATABÁNYA

SZÁRÍTÓKÖTÉLRE AGGATOTT MÚLT ISZTAMBUL

NKA
Nemzeti Kulturális Alap

A TERMÉSZET CSAK RÁD VÁR

Túrázás a Fjällräven támogatásával 1960 óta

AKÁR DÉLEN, a hegyek lábánál, akár északon, hatalmas völgyek között barátságos, ideális esetben a felszerelésed és a ruházatot az utolsó dolog, amire figyelned kell. Túrádnak a természetről kell szólnia, nem pedig az ahhoz használt kellékekről. Ez egy olyan igazság, amelyet 1960 óta tudunk, *Åke Nordin*, a *Fjällräven* alapítója ugyanis ekkor alkotta meg az ultraerős,

de mégis pehelykönnyű Lätt hátizsákot egy olyan korban, amikor a felszerelések nehezek és kényelmetlenek voltak, s így nem segítettek a túraélmény átélését.

A *Lätt* hátizsák nemcsak kényelmesebbé tette a túrázást, de egyre több ember számára tette lehetővé, hogy a szabadban töltött időre élvezetes tevékenységként tekinthessen. A kezdetektől az volt

a célunk, hogy olyan termékeket készítsünk, amelyek segítségével mind többen közelebb kerülhetnek a természethez, és a mai napig ez vezérli a *Fjällräven* fejlesztéseit. A melegebb időkben történő kirándulásokhoz olyan anyagokból és eljárásokkal készítettünk jól szellőző, könnyű, gyorsan száradó és könnyen csomagolható öltözeteket, illetve felszereléseket, amelyek

környezeti hatása a lehető legkisebb. Az új *Abisko* terméksaládunk nadrágjai, rövidnadrágjai, kabátjai, ingjei és pólói a *G-1000 Air Stretch* anyagunk felhasználásával készülnek (újrahasznosított poliészterből és organikus pamutból) az extra légáteresztés és nedvességelvezetés érdekében, a legmagasabb funkcionalitási szint minden lépéshez.

Reméljük, a nyári emlékeid között rengeteg fantasztikus túraélmény lesz majd, kanyargós utakkal, dombokkal a szabad ég alatt, és nem utolsósorban, remek barátok társaságával. Abban is bízunk, hogy tartós, funkcionális és időtlen ruháink, felszereléseink hozzájárulhatnak ezen emlékek átéléséhez. A természet csak rád vár. Találkozunk odakinn!

SRÍ LANKA,
Sigiriya 2019. december 30.

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1.

+36/88/871728

Hatósági engedélyszám: U-000463

www.eupolisz.hu

 EUPOLISZ

ÁZSIA SZÍVÉBEN, A LEGVADABB TEREPEEN

DR. NAGY BALÁZS, FŐSZERKESZTŐ

Közép-Ázsia feltárása bővelkedik fehér foltokat eltüntető magyar fedezőkből. Vámbéry Ármin, Stein Aurél, Prinz Gyula vagy épp Almásy György neve sokak által ismert: könyveket, tanulmányokat írtak, előadásokat tartottak, hosszú időn keresztül vettek részt a tudományos életben. A 100-150 évvel ezelőtti „aranykornak” azonban voltak sokkal kevésbé közismert alakjai is.

Berzenczey László itteni utazásáról alig maradtak fenn finom részletek, az azonban világos, hogy egészen elképesztő utat járt be. A 200 éve született reformpolitikus és őshazakutatásban érdekelt utazó 1874-ben Közép-Ázsia északi szegélyéről indulva átvágott a Tien-sanon, a Pamíron, a Karakorum és a Himalája láncain. Többnyire magányosan haladt, míg rendkívüli nehézségek és nélkülözés közepette végül a dél-szibériai szteppéről a Dekán-félsziget belsejébe érkezett. Az orosz, angol és kínai birodalom ütközőzónájában, érzékeny határok mentén vándorolva, a harcias hegyi törzsek, kémek és gyanakvó hatalmasságok nehezítette terepen járt sikerrel.

Ott jutott át, ahol előtte még senki: Oroszországból a Föld legmagasabb hegyvidékein, a Világ Tetején keresztül Indiába! Mindez azonban fizikailag és szellemileg is felőrlötte – gyakorlatilag beleőrült a magányos, hihetetlenül vad körülmények között zajló átkelésbe.

Végletek, közepen

A jégborította hegyóriások (Szovjet tiszték csúcsa, 6233 m, Pamír) és a 70 °C-os felszíni hőmérsékletet is elérő sivatagi homok (Karakum-sivatag) egyaránt a közép-ázsiai tájak alapelemei

FOTÓK: NAGY BALÁZS

FÖLDGÖMB

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XXXVIII. ÉVFOLYAM, 338. LAPSZÁM

2020. JANUÁR–FEBRUÁR

FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS
SZERKESZTŐ-MUNKATÁRSÁK:
BARABÁS AMBRUS, HEILING ZSOLT
HONLAP, RÁDIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA:
NAGY ÉVA, JOHANNA
ÁLLANDÓ SZERZŐK:

FRANCISCS LÁSZLÓ, DR. JAKAB GUSZTÁV,
DR. KARÁCSONYI DÁVID, KERÉKES ISTVÁN, KUPI LÁSZLÓ
LADÁNYI TAMÁS, RÁZSI ANDRÁS, SARUSI ISTVÁN,
SZIRMAI GÁBOR, DR. TAMÁSKA MÁTÉ,
DR. TELBISZ TAMÁS
TÉRKÉPEK: DR. NEMERKÉNYI ZSOMBOR

TERVEZŐ ÉS KÉPSZERKESZTŐ: HEILING ZSOLT
OLVASÓSZERKESZTŐ: MÁRTON BÉLA

NYOMÁS: PETHŐ NYOMDA KFT.

KIADÓ: HEILING MÉDIA KIADÓ KFT.
1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
E-MAIL: SZERKESZTOSEG@AFOLDGOMB.HU
A KIADÁSÉRT FELEL: HEILING ZSOLT

MEGJELENIK KÉTHAVONTA, MINDEN PÁRATLAN HÓNAP
VÉGÉN, KÉT KÜLÖNSZÁMMAL KIEGÉSZÍTVE,
ÉVENTE 8 ALKALOMMAL.
TERJESZTI A LAPKER ZRT. ÉS ALTERNATÍV TERJESZTŐK
ELŐFIZETHETŐ:

E-MAIL: ELOFIZETES@AFOLDGOMB.HU
VAGY WEBÁRUHÁZUNKBAN: EBOLT.AFOLDGOMB.HU
RÉGEBBI LAPSZÁMAINK MEGVÁSÁROLHATÓK
AZ EBOLT.AFOLDGOMB.HU WEBÁRUHÁZBAN.
KIADÓNKBAN SZEMÉLYES ÜGYINTÉZÉSRE
CSAK ELŐRE EGYEZTETVE VAN LEHETŐSÉG!

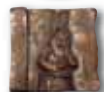
ELŐFIZETŐI ÜGYFÉLSZOLGÁLAT:

KONDÉ ZSÓFIA
HÉTFŐ-CSÜTÖRTÖK, 9–14 ÓRAIG, TEL.: (06-1) 231-4040

MINDEN JOG FEJNTARTVA! A MAGAZINBAN MEGJELENT KÉPEKET, ÁBRÁKAT ÉS
SZÖVEGEKET A KIADÓ ENGEDÉLYE NÉLKÜL TILOS KÖZZÉTENNI, REPRODUKÁLNI,
SZÁMÍTÁSTECHNIKAI RENDSZERBEN TÁROLNI ÉS TOVÁBBADNI. MEG NEM
RENDELTE FENYKÉPEKET ÉS KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK
VISSZA. A LAPBAN MEGJELENT HÍRDETESEK TARTALMÁÉRT A KIADÓ
NEM VÁLLAL FELELŐSÉGET!

PULITZER-EMLEKDJ (2008)
GÁRDI BALÁZS SZERZŐNK, LAPUNKBAN
MEGJELENT ANYAGAI ELISMERÉSEKÉNT

SZOCIÓGRÁFIA-KÜLÖNDJ (2012)
TÁRSADALMI TÉMÁJÚ RIPORTJAINK,
KÉPSOROZATAINK ELISMERÉSEKÉNT

**KIVÁLÓ FOGYASZTÓI
MÁRKA (2018, 2019)**

20

KARAKORUM – ÉDENKERT ÉS PUSKAPOROS HORDÓ

40

DEBRECEN ÖSSZES UTCÁJA

54

MÉSZTELEP

64

TADZSIKISZTÁN

76

ELILLANÓ TÖRTÉNELEM

PILLANTÁS AZ ÉGRE

FRANCISCS LÁSZLÓ: **A SZIMMETRIA TITKA – A HÉLIX-KÖD
KOZMIKUS PILLANTÁSA** ▶

6

FLÓRA ÉS FAUNA

JAKAB GUSZTÁV: **A KARÁCSONYI RÓZSA** ▶

8

LÉGTÉR

RÁZSI ANDRÁS: **FRONTÁLIS TÁMADÁS – IDŐJÁRÁS VS. EMBER** ▶

9

ÚTI TIPP

K. TENGERI DALMA: **SZÁRÍTÓKÖTÉLRE AGGATOTT MÚLT – FENER ÉS BALAT** ▶

10

ÚTI TIPP

PROHÁSZKA ZOLTÁN: **A POLGÁRMESTERTŐL A FARKAS-SZURDOKIG
– SZIKLAVILÁG ÉSZAK-CSEHORSZÁGBAN** ▶

14

ÁSVÁNYTÁR

KUPI LÁSZLÓ: **TOPÁZ** ▶

17

FÖLD ÉS ÉG

LADÁNYI TAMÁS: **SZEMLÉLŐDÉS A GÖNCÖLSZEKÉR ALATT** ▶

18

FOTÓ: SZABÓ ZOLTÁN

PINTÉR JÚLIA: **KARAKORUM – ÉDENKERT ÉS PUSKAPOROS HORDÓ** 20

Az észak-pakisztáni Karakorum a világ egyik legfélreértettebb és legkevésbé látogatott hegyvidéke – méltatlanul, hiszen minden, Pakisztánnal kapcsolatos előítéletet megcáfol. Vad hegycsúcsokkal, vakító gleccserekkel, Indiana Jones-függőhidakkal várja az elszánt utazókat. A tálibok és robbantások helyett békés wakhik, hunzak és baltik otthona...

LŐKI VIKTOR: **DEBRECEN ÖSSZES UTCÁJA** ▶

40

A turistautak tervezésekor gyakran a távoli vidékek, az egzotikum piszkálja jobban fantáziánkat, de a fő bökkenő, hogy helyi célpontokban egyre kevésbé gondolkodunk. Többek között ezért döntöttem el, hogy bejárom és lefotózom szülővárosom, Debrecen összes utcáját.

KÖRTVÉLYFÁY DINA–SARUSI ISTVÁN:
MÉSZTELEP – A VÁROSON TÚL. VÉGÁLLOMÁS? ▶

54

Sokszor önkéntelenül nyílik panaszra a szánk, holott többségünk számára szinte minden adott ahhoz, hogy ha átlagos szinten is, de boldoguljon. Nagyságrendekkel nehezebb azonban a tatabányai Mésztelepen élők sorsa

BAROCH CSABA: **TADZSIKISZTÁN – SZILÁNKOS TÜKÖR ÁLTAL HOMÁLYOSAN** ▶ 64

Közép-Ázsia a világatlasz egyik jellegzetes „vakfoltja”. Amíg a késő ókori népvándorlásról vagy a 20. századi szovjetizált helyszínekről van szó, gyakran előbukkan, ezenkívül azonban szinte semmilyen új vagy valós információt nem tudunk hozzárendelni. Külpolitikai témájú beszámolóinkban alig jut szerephez, a hiányos hírek pedig naiv képet festenek.

VONNÁK DIÁNA: **ELILLANÓ TÖRTÉNELEM – A FEHÉR-TENGER: MŰEMLEKVÉDELEM,
EMLEKEZETPOLITIKA, KLÍMAVÁLTOZÁS** ▶ 76

Vajon hogyan érinti a sarkvidéki múltfeltárást a klímaváltozás? Milyen hatással van a felmelegedés az ásatásokra és a műemlékekre? Orosz és brit régészekkel, antropológusokkal a Fehér-tenger partvidékén karéliei sziklarajzokat és rituális labirintusokat látogatunk, de megcélazzuk a Szoloveckij-szigetek ember alkotta csatornáit, középkori kolostorait is.

RÓKA-BLOG

HÁTAMON A HÁZAM ÉS A ZSÁKMÁNY ▶

86

A SZIMMETRIA TITKA

A HÉLIX-KÖD KOZMIKUS PILLANTÁSA

▷ SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ | FÉNYKÉP: KOHLMANN PÉTER

Az égitestek világát az emberi képzelet telis-tele aggatta tökéletes geometriai alakzatokkal – körökkel, gömbökkel, spirálokkal. Elég csak a Naprendszer bolygóira gondolnunk, és máris szabályos pályák, és mértani testek, gömbök és csodálatos gyűrűk sokasága jut eszünkbe. Ám, ha elhagyjuk a Naprendszert, ez az ideálisnak látszó világ gyökeresen megváltozik!

A Tejút csillagcsoportjait, kozmikus molekulafelhőit nézve egy erősen kaotikus világ bontakozik ki előttünk. Galaxisunkban, a Naprendszer környezetében a rendezetlenség és véletlenszerűség az úr. Ha pedig kivételesen feltűnő formai szabályszerűségekre bukkan a csillagokat vizsgáló kutató, erősen el kell gondolkodnia az okokon.

A kaotikus csillagközi világban üdítő jelenségnek számítanak

a már-már arcátlanul szabályos alakot öltő planetárisködök. Feltűnő szépségük ellenére galaxisunkban roppant ritkák e körszimmetrikus, világító gázfelhők. Annak ellenére, hogy a csillagok 90%-a planetárisködként fejezi be a „létét” az univerzumban, a 200 milliárd csillagból álló Tejútban ma mindössze 3000 létezik belőlük. Ennek oka, hogy a planetárisköd-állapot nagyon rövid

ideig, mindössze 10-20 ezer évig áll fenn egy csillag életében, miközben a csillag-élethossz akár 5–10 milliárd év is lehet!

Ritkaságuk ellenére a planetárisködök formagazdagsága lenyűgöző. A változatosság titka a keletkezés körülményeiben rejlik. Az üzemanyagából kifogyó Nap-típusú csillag felforrósodik, és egy gigantikus pukkanás, úgynevezett koronakilökődés során körszimmetrikusan lefújja magáról az ürbe a külsőbb anyaghéjait, a tömegének meghatározó részét. A visszamaradt szuperforró csillagmag ultraibolya sugárzásával fénylésre készíti a kidobott

anyagfelhőt, és felragyog a szabályos planetárisköd.

A planetárisködöknek azonban csak a 20%-a gömb alakú. Több, a Földről első pillantásra gömbszerűnek tűnő alakzatról kiderült, hogy amit legelőször annak láttak, az valójában bonyolultabb forma-

belső kék udvara, ami felénk domborodik. A kék udvar egyenlítője mentén sűrű világító anyagcsomók, apró üstököszerű jelenségek sorjáznak, mint valami sárga úszógumi egy tojás körül, ami a kozmoszban lebeg. Az anyagcsomók körül a szélső vöröses régiók egy vastag korongot képeznek, melynek a legkívülebb eső részei már aszimmetrikusan beleütözköztek a lokális csillagközi anyagfelhőkbe. Ezek alkotják a kozmikus szem szemöldökét. A Hélix-köd korongjára felülről látunk rá, a Földről 70-80 fokos szögből. A teljes ködösség 6000 és 12 000 évvel ezelőtti időszakban keletkezett, belső

részei ma is lassabban, a külsők valamivel gyorsabban távolnak, míg teljesen el nem oszlanak, és el nem tűnnek a távcsövek vizsgáló tekintete elől.

A tudomány mai állása szerint a Nap is hasonló véget ér majd úgy 5 milliárd év múlva – és akkor majd távoli civilizációk a távcsöveikkel egy csodálatos planetáris köd létrejöttének lehetnek szemtanúi! Vagy épp fordítva...

Már nem tudhatjuk meg, hogy a Hélix-köd szülőcsillaga körül milyen planetárisvilágok léteztek korábban, amik a csillaggal együtt pusztulhattak el.

Az üzemanyagából kifogyó Nap-típusú csillag felforrósodik, és egy gigantikus pukkanás, úgynevezett koronakilökődés során körszimmetrikusan lefújja magáról az ürbe a külsőbb anyaghéjait, a tömegének meghatározó részét és felragyog a szabályos planetárisköd.

világ. A kezdeti csillagnak többnyire van perdülete, azaz forog saját tengelye körül, ami erősen hat a kialakuló köd szerkezetére. Ez és más közrejátszó tényezők a planetárisköd-formák egész halmazát hozták létre. Létezik korong, gyűrű alakú, hengeres, bipoláris és akár szabálytalan is.

A Hélix-köd – ami hatalmas kozmikus szemként tekint le ránk, a Földünkhöz legközelebb eső planetárisköd, szintén bonyolult alakzat. A kétdimenziós felvételen valójában egy hosszában megnyúlt forgás-ellipszoidot látunk. Ez azonban nem a teljes ködösség, hanem annak csak a

▶ **A nagy felbontású felvételt KOHLMANN PÉTER készítette 2019. június 6-án a namíbiai Rooisand farmról, 30 cm tükörátmérőjű Newton-távcsövel és asztrofotózásra átalakított tükörreflexes fényképezőgéppel**

FRANCICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRNÖK, FOTÓGRÁFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

[HTTP://WWW.PTES.HU](http://www.ptes.hu)

KOHLMANN PÉTER
GÉPGYÁRTÁSTECHNIKUS,
AZ EGYIK KÖZÉP-EURÓPAI
TÁVCSŐFEJLESZTŐ CÉG
MUNKATÁRSA

A KARÁCSONYI RÓZSA

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: JAKAB GUSZTÁV

A fekete hunyor (*Helleborus niger*) Közép-Európa talán legkorábban virágzó növénye. Az olvadó havat követve januártól áprilisi virágzik. Különösen meleg klímájú termőhelyeken már december végén is megjelenhet, ezzel megelőzi a tavasz első hírnökeként számon tartott kikeleti hóvirágot (*Galanthus nivalis*) és a téltemetőt (*Eranthis hyemalis*) is!

Erdők szélén és cserjés területeken 1900 méteres magasságig találkozhatunk vele a Keleti-Alpokban, Ausztriában és Szlovéniában.

Rendkívül korai virágzására már a középkorban felfigyeltek. A 16. századtól szentestén egy cserépbe ültetett fekete hunyorral kedveskedtek egymásnak a szerelmesek, és ezzel díszítették a karácsonyi asztalt. Innen a növény ritkábban használt neve: *karácsonyi rózsza*. Ez

a hagyomány a német nyelvterületen a mai napig él, hazánkban viszont inkább a karácsonyi kaktusz (*Schlumbergera truncata*) terjedt el ilyen célra.

A mondák szerint először Krisztus születésének helyén figyelték meg a növényt, ami persze nem lehetséges, hiszen a fekete hunyor csak az Alpokban él. Nálunk kertészetekben árulják és ültetik. Tudományos neve minden bizonnyal

A fekete hunyor áttelelő levele

mérgező hatására utal (*hellein* – ölni, *bora* – étel). Már az ókorban is ismerték mérgező, illetve gyógyító hatását, de tudták, hogy olyan erős a hatóanyaga, hogy csak felnőtt férfiaknál tanácsos alkalmazni. Sok más gyógyhatása mellett a dühöngő betegeket kezelték vele. A gyűszűvirágokéhoz (*Digitalis*) hasonló glikozidokat tartalmaz, amit a szívgyógyászatban használnak.

De miért fekete hunyor a neve, amikor fehérek a virágai? Esetünkben a szín nem a virágára utal – ami sokszor nem is fehér, inkább rózsaszín – hanem a gyöktörzs szírére!

JAKAB GUSZTÁV
BIOLÓGUS, BOTANIKUS,
A SZENT ISTVÁN EGYETEM
AGK EGYETEMI DOCENSE

FRONTÁLIS TÁMADÁS IDŐJÁRÁS VS. EMBER

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

A meteorológia talán az egyetlen olyan természettudomány, melynek produktumai szinte mindennap, minden embert érdekelnek. Senkinek sem mindegy, milyen lesz az időjárás! Hatással van az öltözködésünkre, felül tud írni egy régóta tervezett szabadtéri programot, gyakran életveszélyes helyzeteket is képes teremteni, és úgy általában hatással van a hangulatunkra is.

„Szomorú időnk van!”, „Szép időnk van!”, „Milyen haragos az a felhő!” stb.

Nem! A felhő nem haragszik, és az időjárás sem szomorkodik, esetleg a mi hangulatunk változik és a saját lelkiállapotunkat vetítjük ki az időjárásra, ha egy csapadékos napon a négy fal közé kényszerülünk, vagy a bográcsosunkat kénytelenek vagyunk a konyha villanytűzhelyén befejezni.

De valóban csak erről van szó? Az időjárás miatt csupán a hangulatunk alakul át? Nem egészen. Az időjárás változásával a szervezetünkben is történnek változások,

MELEGFRONTI HATÁS

A tünetek már a légtömeg átvonulása előtt pár órával is jelentkezhetnek. Aki érzékenyebb rá, tapasztalhat vérnyomáscsökkenést, emelkedő pulzust, fejfájást, reumatológiai panasz-erősödést. Ilyenkor megnő a reakcióidő is és határozottan több a baleset az utakon.

és ezek gyakran fizikai tünetekkel is járnak. Ezt a jelenséget hívjuk frontérzékenységnek.

Megfigyelések igazolják, hogy a különböző fronthatások erősen érintik az óvodáskorú gyermekeket, akik a melegfrontban könnyebben kezelhetővé válnak, míg a hidegfrontban az amúgy is aktív korosztály túlságosan is aktívvá válik. Azt is vizsgáltuk, hogyan változik a kisiskolás gyerekek teljesítőképessége, és ott egyértelműen a

HIDEGFRONTI HATÁS

A hidegfront inkább élénkít. Sokakra jó hatással is lehet, de aki érzékenyebb, számos negatív tünetet is tapasztalhat. Az emelkedő vérnyomás miatt főleg a szív- és érrendszeri betegségben szenvedőkre nézve lehet problémás, de egészséges embereknel is előfordulnak ízületi fájdalmak, alvászavarok, és a migrén is gyakrabban jelenik meg ilyenkor.

hidegfronti helyzetek mutattak pozitív eltérést.

Mindenki tapasztalhatja magán, hogy vannak napok, amikor jobban, és akadnak, amikor kevésbé tud teljesíteni. Érdeemes önvizsgálatot tartani: megfigyelni testünk reakcióit a különböző légköri helyzetekben, mert ha tudjuk, hogy ezek milyen hatással vannak ránk, meg tudjuk könnyíteni saját életünket is. A humánmeteorológia tudománya még gyerekcipőben jár, de talán eljön az idő, hogy a dolgozatokat nem feltétlenül akkor írják meg az iskolások, amikor épp befejeztek egy tananyagrészt!...

RÁZSI ANDRÁS
METEOROLÓGUS,
AZ ESZTERHÁZY KÁROLY
EGYETEM FIZIKA
ÉS ÉLELMISZER-FIZIKA
TANSZÉKÉNEK OKTATÓJA

FRONTÁTVONULÁS

Az északi eredetű hideg és a déli eredetű meleg légtömeget egy határozott, éles vonal választja el. Ezt hívjuk időjárási frontnak. Ha épp hideg légtömegben vagyunk, és azt meleg légtömeg váltja fel, melegfrontról, fordítva pedig hidegfrontról beszélünk.

Ha egy időjárási front vonul át fölöttünk, két, eltérő tulajdonságú légtömeg cserélődik ki. Ilyenkor megváltozik a légnyomás, és ami az esetünkben fontosabb, módosul a levegő ionkoncentrációja, ami a vegetatív idegrendszerre van hatással.

SZÁRÍTÓKÖTÉLRE AGGATOTT MŰLT

FENER ÉS BALAT

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: K. TENGERI DALMA

Ez a két, bohém külsőbe bújtatott isztambuli negyed kifogyhatatlanul mesél látogatóinak. Kávézóival, a szivárvány minden színében pompázó házaival, kapuival, macskaköves utcáival, hétfégi pezsgő életével a legjobb helyszín, ha le akarunk térni a turistaútvonalakról. A színes külső mögött azonban még a maga pöröségében rezeg a múlt: az Aranyszarv-öböl déli partján egykor együtt élő, egymás mellett megférő zsidóké, görögöké, örményeké, muszlimoké...

Hétköznap teljes nyugalomban lehet sétálni az utcákon, hisz olyan antik ékszerdoboz a városnak, amelyet még alig fedeztek fel maguknak a turisták. Hagyjuk, hogy a lábunk vigyen előre, látszólag céltalanul, a dombokon fel és le, és a házak között időről időre felvillan az Aranyszarv-öböl szikrázó kéksége. Éppen ez itt a legizgalmasabb: eltévedni, és bepillantani az utcák felett kifeszített

kötélen száradó ruhák mögé, be a sikátorokba, a zsákutcákba, ahonnan délutánonként most is féktelen gyerekszivaj hangja szűrődik ki...

Hagyjuk, hogy a lábunk vigyen előre, látszólag céltalanul, a dombokon fel és le, és a házak között időről időre felvillan az Aranyszarv-öböl szikrázó kéksége.

Az isztambuli Fatih városrész két negyedében, Balatban és Fenerben évszázadokon keresztül

éltek görög, zsidó, örmény és muszlim közösségek békében egymás mellett. Bár a lakosság már lecserélődött, építészeti örökségük felbecsülhetetlen: több száz éves templomok, zsinagógák és dzsámik között sétálunk.

Isztambul történelmi negyedei 1985-ben az UNESCO Világörökség-listájára kerültek. A

kétezres évek elején Balat és Fener egy részét is felújították, azóta egyre több hipszterkávézó, galéria, régiségbolt, kézművesműhely és icipici beülőhely nyílik a régi hagyományokkal rendelkező üzletek mellett. A városrész a művészek és művészelkek felkapott helye lett, nagyon sok török tv-sorozatban láthatók az itt forgatott

jelenetek. Balat és Fener egyedi hangulata tömegével vonzza a fotósokat.

A két-három emeletes, egymás mellett sorakozó házak és kapuik ma a szivárvány minden színében pompáznak, a kiugró ablakfülke pedig jellegzetes építészeti megoldás a felfelé törekvő, keskeny épületeken. A domboldalakra épült ház sorok előtt sok helyütt lépcső fut, sőt, van olyan utcácska, amely csakis lépcsőből áll.

A látnivalók gyalogosan sincsenek távol egymástól, egy ráérős napon – néhány pihenővel tarkítva – kényelmesen felfedezhető mindkét negyed.

Határozott látványélmény

A színesre festett falak, ajtók, feliratok különleges hangulatot kölcsönöznek a negyednek

Helyi ízek

Jópár apró kávézó várja a betérőket, ahol kifejezetten ajánlott meginni egy török kávé vagy egy hagyományosan, tulipán alakú pohárban felszolgált fekete teát

A múlt szeletei

A régiségboltokban igazi kincsekre lelni. Mindenképp érdemes az üzletekben szemlélődni, és azon túl, hogy számos izgalmas tárgy fogad, egy, már letűnőben lévő kor elevenedik meg előttünk

Fener – az ortodox múlt világa

Fenerben – mely egyébként világlátótornyot jelent – többnyire görögök éltek, akik Konstantinápoly 1453-as elfoglalása után is, egészen a 20. század közepéig, a negyed többségi lakosságát alkották. Az egykori paloták és tavernák közül mára alig néhány maradt fenn, amelyek azért haloványan utalnak a kereskedelemmel foglalkozó népesség egykori gazdagságára. Az 1950-es éveket követően a kerület a fekete-tengeri régióból Isztambulba áramlók kedvelt lakóhelyévé vált – mára szinte teljesen a vidékről betelepült törökök lakják, ám még ma is Fenerben található a konstantinápolyi ortodox egyház központja.

A látékpet a domb tetején álló görög-ortodox Fener Líceum (Fener Rum Lisesi) uralja. Az 1881-ben vörös téglából épült, hatalmas épület

most is oktatási intézmény, és a mai napig a hajdani, helyi gazdagság szimbóluma.

Az iskolától nem messze áll a mongolok Szent Mária-temploma: ez az egyetlen, bizánci időkből fennmaradt templom, amelyet nem alakítottak át mecsetté Konstantinápoly 1453-as meghódítása után. Az erről szóló szultáni engedélyt

Fenerben többnyire görögök éltek, akik Konstantinápoly 1453-as elfoglalása után is, egészen a 20. század közepéig, a negyed többségi lakosságát alkották.

ma is itt őrzik. Közel van a Blakhernai Szűz Mária-templom is, amelyet 1861-ben egy 5. századi templom helyén építettek. Az egykori, 1434-ben elpusztult épület a maga korában Konstantinápoly második legfontosabb templomá-

nak számított a Hagia Szophia után. Itt történt meg a keleti egyház számára fontos Istenszülő oltalmának csodája is.

Az ortodox zarándokok számára az egyik leglényegesebb helyszín a Szent György-katedrális, amely 1602-től a Konstantinápolyi Ökumenikus Patriarchátus székhelye. Látnivaló még az Aranyszarv-öböl partján van: itt áll a bolgár ortodox Szent István-templom, a „Vastemplom”: elemeit Bécsben öntötték, majd a Dunán és a Fekete-tengeren hajóztatták ideig.

A magas kaptatók megmászása után érdemes betérni valamelyik, múltat idéző vagy épp bohém kávézóba, és inni egy hagyományos török teát vagy kávé. Sokak kedvence színesre festett lépcsőivel és sokszínű belsőjével az İncir Ağacı Kahvesi, azaz Fügefá kávézó.

Hívogató feljárt

A környék egyik legkedveltebb hipsterhelye az İncir Ağacı Kahvesi, azaz Fügefá kávézó

Az idővel dacolva, mutatóban

Napjainkra erősen megfogytak a régi, hagyományos építészeti eljárással készült isztambuli faházak, helyükre többnyire modern betonépületek kerülnek

Egyházi jelenlét

A görög-ortodox Fener Líceum a középiskolaként működik, mára mindössze 50-60 tanulójuk maradt. Az oktatás török és görög nyelven folyik

Balat – zsidók, örmények, muszlimok

Balatot, amely Fener közvetlen északi szomszédságában fekszik, hosszú évszázadokig zsidók és részben örmények lakták. Akkoriban 19 zsinagóga működött a térségben, mára csak kettő maradt belőlük. Napjainkban itt is – Fenerhez hasonlóan – a keleti országrészből beköltöző vidéki lakosság él.

A hajdan főként macedóniai, spanyol, portugál és rodoszi zsidók otthonát jelentő városrészt évszázadokkal ezelőtt „Zsidó Balatként” emlegették, ám napjainkra alig maradt leszármazott a nagy múltú közösségekből. Mái itt áll azonban Isztambul legrégebbi zsinagógája, a 15. században épült, még ma is működő Ahrida.

A zsidók mellett élő örmény

lakosság többnyire a Surp Hreşdagabed-templomuk környékén lakott. A 18. században újjáépítették, azóta keresztények és muszlimok fontos zarándokhelye az ott fakadó szent forrás miatt.

A hajdan főként macedóniai, spanyol, portugál és rodoszi zsidók otthonát jelentő városrészt évszázadokkal ezelőtt „Zsidó Balatként” emlegették...

A zsinagóga és az örmény templom közelében magasodik a Szinán mesterhez, a „Nagy Építészhez” kötődő, 1562-ben emelt Ferruh Kethüda-mecset, de itt van az egy évszázaddal régebbi Tahta Minare-mecset, a város egyik legrégebbike is.

A balati utcákon bolyongva előbb-utóbb a negyed központ-

jába, a çarşıba érünk. A macskaköveken lépdelve mintha megállt volna az idő: a zöldes, a pék, a hentes éppen ugyanúgy és ugyanott árulja portékáját, mint azt az ősei is tették.

Szerencsés esetben a számtalan antikvárium egyikeben egy aukciót is kifoghatunk. A licit igazán zajos, a zsvaj szöges ellentétben áll a dombra felvezető, szűk utcácskák csendjével, ahol sokszor csak a házak felett kifestett, patyolatfehér ruhák susogása hallatszik a szélben.

K. TENGERI DALMA
TÍZ ÉVE ÉL TÖRÖKORSZÁGBAN, A TÖRÖK-MAGYAR KULTÚRA MÉLYEBB MEGISMERTETÉSÉN DOLGOZIK

A POLGÁRMESTERTŐL A FARKAS-SZURDOKIG

SZIKLAVILÁG ÉSZAK-CSEHORSZÁGBAN

▷ SZÖVEG: PROHÁSZKA ZOLTÁN

Míg a Cseh-Svájc sziklavilágát – a hozzá csatlakozó Szász-Svájccal együtt – viszonylag sokan ismerik, a cseh hegyvidékek más részein is található lélegzetelállító sziklaalakzatokat. A lengyel határtól mindössze pár kilométerre fekvő adršpach–teplicei „sziklaváros” a maga nemében Közép-Európa egyik legnagyobb és legvadregényesebb sziklavilága

A terület pontos elnevezése: adršpach–teplicei sziklák – mivel a térség két falu, Adršpach és Teplice nad Metují között terül el. (Ennek ellenére Adršpach neve jóval gyakrabban fordul elő a kiadványokban és a közbeszédben.) Maguk a túraútvonalak is többnyire e két településről indulnak.

Adršpach, vagy régi német nevén Adersbach, aprócska üdü-

lőtelepülés, ahová Prágából vonattal csak többszöri átszállással lehet eljutni. Az egykori Szudéta-vidékhez tartozó terület már a 18. század óta vonzza a természetjárókat. Az akkor német ajkú Sziléziából és Észak-Csehországból gyakran látogattak el a városi polgárok és arisztokraták is a kő-Paradicsomba. Goethe is járt itt 1790-ben, és számtalan – több-

nyire német nyelvű – felirat utal az úri vendégekre. A sziklaalakzatok vadregényes tája persze a művészeket is megihlette: a 19. századi romantikus metszeteken gyakori téma Adersbach. Az 1920-as évektől kezdve pedig megérkeztek a sziklamászók is...

Az adršpachi sziklavilág alkotóelemei tengeri üledékek, főleg homokkő, kisebb részben konglomerátum (kavicskő). A víz, a szél, a fagy pusztító ereje az évezredek folyamán e jól rétegzett és eltérő ellenálló képességű részekből felépülő kőzettömegeket látványosan formálta: a repedések mentén erodálódó tömbök tornyokra különültek: taréjok, szurdokok, szirtek és hatalmas falak jöttek létre. Az árnyas, nedves részekben megmaradó nedvesség

kőzetmállasztó hatása árnyékdoldos lyukak sokaságát vájta a falakra.

A zegzugos sziklavilágot a hirtelen lezúduló csapadék mindig is aktívan alakította. Egy helyen egy kifejezetten magasan futó jelzés

Gyakran látogattak el a városi polgárok és arisztokraták is a kő Paradicsomba. Goethe is járt itt 1790-ben, és számtalan felirat utal az úri vendégekre.

mutatja, hogy 1844. június 23-án meddig állt a víz egy özönvízszerű felhőszakadás után.

Amint az ember leszáll a vonatról a kicsiny adršpachi vasútállomáson, közvetlenül a sínek mellett található a természetvédelmi terület központja és a hivatalos bejárat.

A fák koronaszintjében

A kőzetrésekkel tagolt, finoman rétegzett homokkővet a víz és a fagy könnyen megbontja. A vízmosságok és omlások darabokra tagolják a homokkő takarót, így tornyok és szirtek sorozata emelkedik – egészen az erdő tetejéig

Kisebb sziklafalak mögött, alig pár lépés után az egykori homokbánya helyén fekvő kristálytisza vízű, türkizkék színű tónál vagyunk. Utána azonban már maga a szurdokvilág jön és az újdonság folyamatos varázsa: minden kanyarban újabb és újabb látványos alakzat bukkan fel. Ahogy minden formagazdag helyen (pl. a barlangokban is), itt is nevesítettek és megszemélyesítettek az alakzatokat.

Találkozhatunk Cukorsüveg-gel, Korsóval, Polgármesterrel és Polgármesternével vagy Spanyolfallal stb. Az egyik leghíresebb a Szerlemes-pár, amely mintha egy kövér asszonykát és a rá csimpaszkodó, hórihorgas legényt ábrázolná.

Elérjük a Metuje-patak szurdokát, ami alig pár méter szélesen

kanyarog több mint 1 km-en át. Látnivaló persze még a végére is marad, mivel itt sorakoznak az adršpachi vízesések, sőt még egy kicsiny tó is vár, amelyet a Metuje felduzzasztásával hoztak létre a 19. század folyamán.

A háttérben viszont a víz-választó vonulat magasodik, azon túl pedig már a teplicei vidék hívogat. Átmászva, aztán keskeny létrákon leereszkedve a drámai Farkas-szurdokba jutunk. A mélyben futó, lápos területeken keresztülsobogó Skalní-patak fölé néhol 100 méternél is magasabb falakkal magasodik a környező fennsík. A túraút hol a mocsárra fektetett pallokon, hol sűrű fenyvesben követi

Pillérek, tornyok, taréjok – csehországi kiadásban

Közép-Európában több helyen is magasodnak az ittenihez hasonló sziklataréjok, a különleges látvány mindenhol vonzó célponttá teszi a romantikusan vad sziklavilágot. A Kárpát-medencében a szilágysági Sárkányok Kertje is ilyen terület

a patak vonalát. A völgy Teplice falu szomszédságában kiszélesedik, s innen érhető el maga a teplicei sziklavilág, amely legfőképp a magasba tornyosuló sziklafalaival nyűgöz le. Itt tornyosul a szinte elérhetetlen sziklaoromra épült várrom,

Itt tornyosul a szinte elérhetetlen sziklaoromra épült várrom, a Střmen, ahol alig lehet megkülönböztetni a természetes sziklát és az ember által épített falmaradványokat.

a Střmen, ahol alig lehet megkülönböztetni a természetes sziklát és az ember által épített falmaradványokat.

A szurdokok itt is egészen el-

keskenyednek, olyannyira, hogy néhol vállszélességben, libasorban lehet csak közlekedni bennük. Máshol a sziklafalban monumentális terem nyílik, de lélegzetelállító a napsütötte Márton-sziklafal is – előtte jellegzetes sziklaalakzatokkal.

Az adršpach–teplicei sziklavilág különleges élőhelyet alkot. A szurdokok mélye kevesebb napsütést kap és sokkal nedvesebb, mint a környező területek, de a hó is hosszabban marad meg az árnyékos katlanokban, hasadékokban. Mohák, zuzmók, hűvös környezetet kedvelő fajok élnek a sziklákon, de a háborítatlan szirteken vándorsólymok is költenek.

PROHÁSZKA ZOLTÁN
A BECSI DIPLOMÁCIAI
AKADÉMIA N VÉGZETT.
JELENLEG AZ EGYESÜLT ARAB
EMÍRSÉGEK BEN, TURISZTIKAI
TERÜLETEN DOLGOZIK

FOTÓ: JANS. ©SHUTTERSTOCK

TOPÁZ

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: KUPI LÁSZLÓ

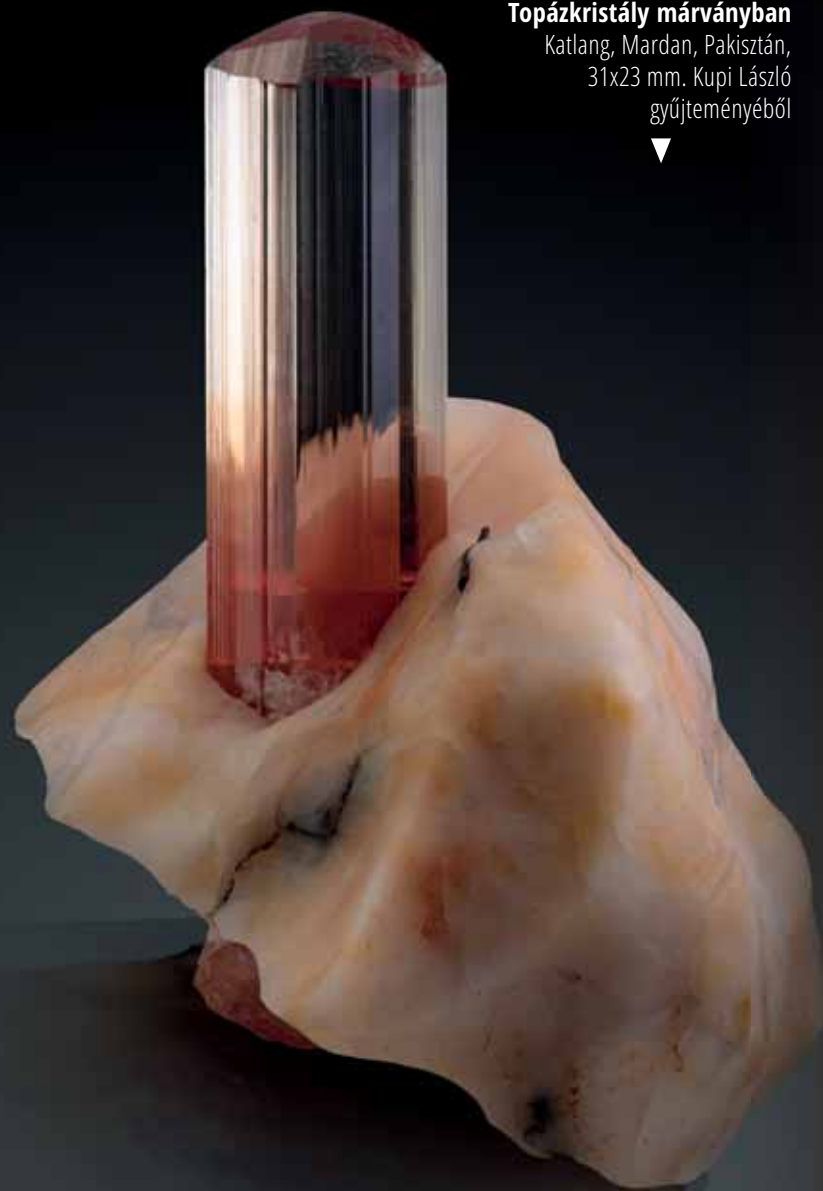
Az egyik legkedveltebb drágakő, általában gránitos kőzetek durvakristályos változataiban, az ún. pegmatitokban jelenik meg földpátok, kvarc és csillámok társaságában, gyakran más drágakövekkel együtt (turmalin, berill stb.).

Színe leggyakrabban barna-sárga vagy kék-zöldes, de előfordul más árnyalatokban is. Különösen népszerű és értékes rózsaszínű változata, melyet Pakisztánban és Braziliában bányásznak. Ugyancsak keresett aranyszínű, „imperial” topázváltozata is.

Kristályai sokszor több kilogrammos méretet is elérhetnek, az Urálból ismertek olyan drágakőpegmatitok, melyek üregében hatalmas füstkvarc-kristályok között ültek több deciméteres kék topáz-kristályok. Manapság Pakisztán és Brazília adja a világ topáztermelésének zömét,

Topáz-kristály márványban

Katlang, Mardan, Pakisztán,
31x23 mm. Kupi László
gyűjteményéből

de szép, drágakő-minőségű kristályai kerülnek elő Oroszországból, Ukrajnából, Vietnamból, Mianmarból, az USA-ból és Mexikóból. Ez utóbbi két előfordulás riolit üregeiből ismert. Európában is több lelőhelyről tudunk, történelmi jelentőségűek csehországi és németországi előfordulásai. Hazánkban mikroszkopikus méretben jelent meg a Velencei-hegység keleti felén, Pázmánd térségében. Az utóbbi években kőzetárványok üregeiben a Badacsonyi bazaltjában is megtalálták.

A sziget-szilikátok közé tartozó ásvány, rombos rendszerben kristályosodik, általában nyúlt, prizmás, oszlopos kristályok formájában. Kémiai összetétele: $Al_2(SiO_4)(OH,F)_2$. Üvegfényű, törési felülete egyenetlen, kagylós. Kémiaileg igen ellenálló, a tömény, forró kénsav oldja. Sűrűsége 3,4–3,6 g/cm³, torlatokban is gyakran megtalálható.

Bár törekeny ásvány, ráadásul tökéletes hasadású – a Mohs-skálán 8-as keménysége, viszonylagos ritkasága és ragyogó színei miatt keresett drágakő. Hevítés hatására bizonyos kristályai égszínkéék színt kapnak.

Nevét a Vörös-tengerben található Topasos szigetről kapta, ahol feltehetően az ott található zöld olivinkristályokkal tévesztették össze.

KUPI LÁSZLÓ
GEOLOGUS-FOTÓS

HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/
/FINEMINERALPHOTOGRAPHY/

SZEMLÉLŐDÉS A GÖNCÖLSZEKÉR ALATT

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LADÁNYI TAMÁS

A Magas-Bakonyban készült felvétel az asztrofotózás hangulatát hordozza. A fotográfus meghitt egyedülletben, egy magányos tölgyfa szomszédságában szemléli a tájat és a Göncölszekér hét csillagát. Az asztrofotózás gyakran magányos, meditatív tevékenység. Ez esetben különös hangulati elem, hogy itt mindez a legnépszerűbb csillagkép alatt zajlik.

A hét csillagot – mint a Nagy Medve-konstelláció részét – számos nép, kultúrkör külön alakzatként kezeli: Magyarországon szekér, Észak-Amerikában Big Dipper, az Egyesült Királyságban Plough vagy Charles's Wain, Skandináviában Karlavagnen, Németországban Großer Wagen, Romániában Carul Mare a neve, de a görög, bibliai vagy a hindu történetek is „hét csillagként” említik.

A Göncölszekér asztrotájképbe foglalására az év utolsó három hónapja a legkedvezőbb időszak, amikor tagjai égi pályájuk során a horizonthoz legközelebb, azaz alsó kulminációjuk közelében tartózkodnak. A látóhatár tereptárgyaival – távoli templomtorony, magányos fa, hegyek sziluettje – együtt nagyon hálás fotótéma lehet.

Amennyiben csak a benne levő csillagokat és mélyég-objektumokat kívánjuk lefotózni, akkor az év éppen ellentétes időszaka, a tavasz vége és a nyárelő a legszerencsésebb. Minél magasabban és minél vékonyabb légrétegen halad át ugyanis a csillag fénye, annál kevésbé zavarja a légkör hatása.

LADÁNYI TAMÁS
ASZTROFOTÓS, TANÁR,
A CSILLAGÁSZAT ÉS A
FÖLDRAJZ KAPCSOLATA
JELENIK MEG MUNKÁIBAN

 [HTTP://WWW.ASTROPHOTO.HU](http://www.astrophoto.hu)

▷ SZÖVEG: PINTÉR JÚLIA | FÉNYKÉP: SZABÓ ZOLTÁN

KARAKORUM

ÉDENKERT ÉS PUSKAPOROS HORDÓ

Miközben a napnyugta bíborderengése lassan szürkületi acélkébe vált, apránként elül a melletttem lezúdult asztalnagyságú szikla pora. A lábam alatt kirajzolódik a sötétlő mélység. „Aggodalomra semmi ok, hölgyem! Az ösvény biztosan errefelé folytatódik – dűnnyögi erőltetett mosollyal önjelölt túravezetőnk, Sakir, majd láthatóan nyugodtabban hozzáteszi: – *Insallah!*” (Értsd: ha Isten is így akarja...)

Amúgy járhatatlan...

A Karakorum útjai olyan terepen vezetnek, ahol az ember bolygatta lejtőket a hegyek szüntelen próbálják visszaszerezni. Ebben komoly segítséget nyújtanak a földrengések: a kisebb kőomlások is mindennaposak, de a nagy földcsuszamlások és egész völgyeket eltorlaszoló omlások sem ritkák

Ingatag összeköttetés ►

A Shimshal-völgy kicsiny wakhi közösségét jak-, juh- és kecskenyájai tartják el, 15 évvel ezelőttig szinte hermetikusan el volt zárva a külvilágtól. A völgy három falucskája terepjáróval ma már elérhető: a 60 km-es, egynyomtávú út egy szurdok sziklafalába vájt peremen és függőhidakon át vezet

Az észak-pakisztáni Karakorum a világ egyik legfélreértettebb és legkevésbé látogatott hegyvidéke – méltatlanul, hiszen minden, Pakisztánnal kapcsolatos előítéletet megcáfol.

A Karakorum hegyei nem eresztenek: a könnyed túrával induló nap végén sokadik próbálkozásra sem találjuk a levezető utat. A millió csillagos égboltra meredek, majd még egyszer szemügyre veszem az autónktól elválasztó, több száz méternyi, koromfekete szakadékat – elkezdek barátkozni a hegyoldalon való éjszakázás gondolatával.

Az „*Insalllab*”, ahogy szinte mindig, most is meghallgatásra talál. Lentről hamarosan barátokból rögtönzött mentőcsapat kapaszkodik felfelé, végül néhány óra alatt lebotorkálunk a törmeléklejtőn.

Bár a hegy végül engedett szorításán, a Karakorum vidékének mesebeli tájai és lakóinak vendégszerete azóta is fogva tart.

Az észak-pakisztáni Karakorum a világ egyik legfélreértettebb és legkevésbé látogatott hegyvidéke – méltatlanul, hiszen minden, Pakisztánnal kapcsolatos előítéletet megcáfol. Vad hegycsúcsokkal, vakító gleccserekkel, Indiana Jones-függőhidakkal várja az elszánt utazókat. A tálibok és robbantások helyett békés wakhik, hunzák és baltik otthona, ahol a korrupció, muszlim fanatizmus és káosz helyett több ezer éves, vallási sallangoktól mentes kultúrát találunk.

Magashegyi édenkert

A Karakorum vonulatai Pakisztánból a határokon túlnyúlva Indiába és Kínába is átnyulnak. És nem is egyedüli magashegység e vidéken! Nyugatról a Hinduks, keletről a Himalája határolja, de a Pamír is a közelben húzódik. Tényleg a világ tetején járunk: a Pamír a fő bástya, és innen indulnak minden égtáj felé a hatalmas, várfalszerű hegyvonulatok, közülük a Karakorum és a Himalája haladja meg a 8000 méteres magasságot – rajtuk kívül nincs is más ilyen magas hegység a Földön.

A Karakorum csak úgy halmozza a „legeket”: több 7000 méter feletti csúcs található itt, mint bárhol máshol a világon (a pakisztániak nem is bajlódtak a hatezresek elnevezésével, mert annyi van belőlük). A hegyvonulat ad otthont a világ 14 legmagasabb hegycsúcsa közül négynek, köztük olyan legendákkal, mint a 8611 méter magas K2. És persze a több tíz kilométer hosszú gleccserek sem hiányoznak a térségből.

A Karakorum két – földrajzilag és kulturálisan is – jól elkülöníthető – régióra osztható: a keleti rész központja Skardu város és környéke (hivatalos nevén Baltisztán), míg az északi és nyugati részét a Hunza folyó völgye uralja.

Pakisztán létrejöttét megelőzően Skardu a térség egyik legjelentősebb királysága volt, uralkodói évszázadokon át szoros kapcsolatot ápoltak a környező államalakulatokkal, például a ma Indiában húzódó Ladakh vidékével is. Skardu megőrizte sokszínűségét: jóllehet lakói síta muszlimok, anyanyelvük túlnyomó részben a tibeti eredetű balti nyelv. Az iszlám hagyományok jól megférnek itt a tibeti, illetve belső-ázsiai örökséggel. Skardu mellett, hogy az indiai (kasmíri) határ közelségéből adódóan az ország egyik legfontosabb katonai bázisa, Nepállal versenyezve a hegymászók Mekkája és a környékbeli csúcsokra (többek között a K2-re) vezető expedíciók kiindulópontja is.

A hegyvonulat ad otthont a világ 14 legmagasabb hegycsúcsa közül négynek, köztük olyan legendákkal, mint a 8611 méter magas K2.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
PINTÉR JÚLIA

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

Jégvilág

Bár a Föld gleccsereinek többsége rövidül, a Karakorum jégárjai közül a különlegesen magasan húzódó gyűjtőterületűek – ahol már a csapadék is koncentrált és számottevő – most épp növekednek. Ilyen a gyors mozgású Passu-gleccser is, ám valójában a hóhatár itt is emelkedik, vagyis hosszabb távon erősen csökken a jégkiterjedés

Száraz szelek szárnyán

A hegláncok sorompóként állják útját az Indiai-óceán felől érkező monszon páradús légtömegeknek. A Skardunál szétterülő Indus-völgy homokviharok helyszíne, itt emelkednek a Sarfa Ranga magashegyi sivatag dűnéi

A több mint 750 éves erőd tanúskodik Hunza múltbéli jelentőségéről: a hunzai uralkodók a skardui királysággal együttműködve felügyelték a Selyemút itteni szakaszát.

Skardu fekvése elképesztő: a várost körbevevő, széles völgy látványa szinte földöntúli. A hatalmas, csokoládébarna sziklaszirteket változatos színű és formakincsű homokdűnék sora öleli, amelyeket délutánonként menetrendszerűen tomboló homokviharok tépdessenek. A táj „marsi” jellegét csupán a lomhán kígyózó Indus és a smaragdzöld gyümölcsligetek és sziklakertek törik meg.

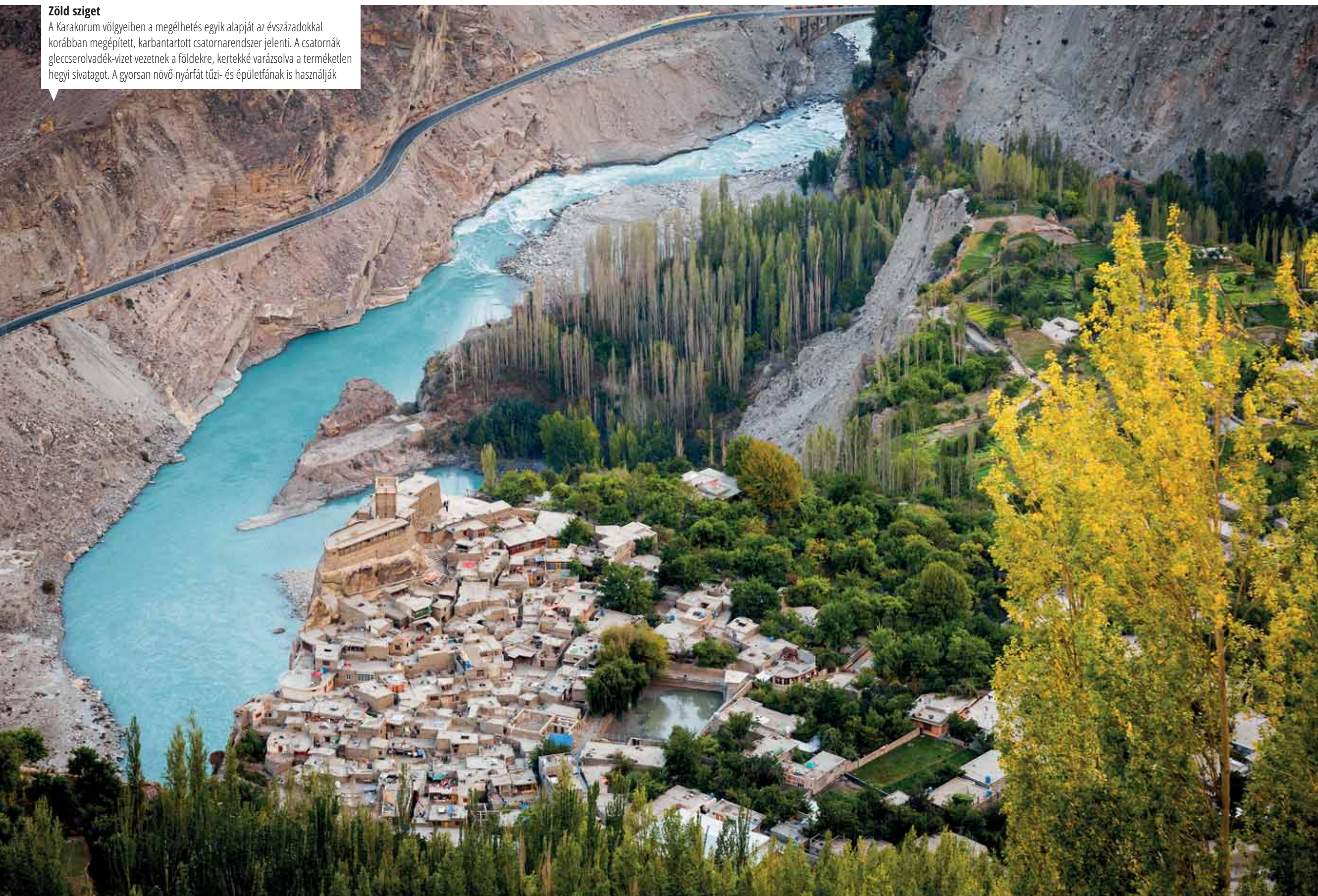
Skarduból északnyugat felé tarva a Karakorum sziklarenetege egyszer csak teret ad a mesébe illő Hunza-völgynek, ahol csipkézett ormú, hősapkás hegyóriások és lélegzetelállító meredélyek szegélyezik a burushaszi és wakhi nyelven beszélő közösségek gyümölcsöseit. A völgy legnagyobb települése Karimabad, amelynek impozáns, több mint 750 éves erődje tanúskodik Hunza múltbéli jelentőségéről: a hunzai uralkodók a skardui

királysággal együttműködve felügyelték a Selyemút itteni szakaszát. Bár Karimabad sárgabarackligetei helyén itt-ott már adótornyokat és luxushoteleket találtunk, a városka a Hunza folyó türkizkék vizével, nyárfaligeteivel és csodás, illatozó rózsabokraival még mindig a Karakorum „magashegyi édenkertje”. Persze a 7788 méteres Rakaposhi és az 7388 méter magas Ultar Sar hegyeivel a háttérben...

Zöld sziget

A Karakorum völgyeiben a megélhetés egyik alapját az évszázadokkal korábban megépített, karbantartott csatornarendszer jelenti. A csatornák gleccserolvadék-vízet vezetnek a földekre, kertekké varázsolva a terméketlen hegyi sivatagot. A gyorsan növényöző nyárfát tűzi- és épülettáncnak is használják

Ázsia puskaporos hordója

E vidék múltjának, jövőjének és geopolitikai jelentőségének megértéséhez elengedhetetlen a kasmíri konfliktus ismerete. Pakisztán Karakorum-térsége – hivatalos nevén Gilgit-Baltisztán tartomány – a tágabb értelemben vett Kasmír részét képezi, amely földrajzi értelemben magában foglalja az ugyancsak Pakisztán által ellenőrzött Aszad-Kasmír tartományt, valamint az Indiához tartozó Dzsammu és Kasmír államot.

A kultúrák és a három nagy világvallás találkozási pontján fekvő Kasmír mindig is a nagyhatalmi érdekek metszéspontjában állt, ám Pakisztán és India 1947-ben történt függetlenné válásával vált igazán puskaporos hordóvá. A britek utolsó rendelkezései értelmében a gyarmati India minden állama, így Kasmír is szabadon eldönthette, hogy melyik újonnan alakuló országhoz kíván tartozni.

A muszlim többségű régió számára logikus elhatározásnak bizonyult volna az új iszlám államhoz csatlakozni, ám a függetlenséget fontolgatta. A britek távozását követő zűrzavaros állapotok közepette India bevonult Kasmírba, majd megkezdődött az osztozkodás: Kasmír kétharmada indiai, a maradéka pedig pakisztáni fennhatóság alá került. Ám béke azóta sincs: a hét mozgalmas évtizedet számtalan kisebb-nagyobb háború és szinte állandó határvillongások jellemzik. Kasmír zöldhatárát 1971-ben végleg lezárták – családok ezreit szétválasztva és több évszázados kulturális és kereskedelmi kapcsolatokat ellehetetlenítve.

A kasmíri konfliktus abszurditását legszemléletesebben a Siachen-gleccseren kialakult helyzet tükrözi. A két szomszéd katonái 6000 méteres tengerszint feletti magasságban is farkasszemet néznek egymással, és az extrém időjárás vagy a lavinák már sokkal több áldozatot szedtek, mint a hadműveletek. A siacheni jelenlét kényszeres fenntartása ráadásul a

A siacheni jelenlét kényszeres fenntartása a világ legköltésesebb háborúja: egyetlen fejadag rántotta eljuttatása a gleccseren állomásozó alakulatokhoz több mint 4000 Ft-ba kerül!

Égi és földi trón

Az egykor királyi székhelyként is szolgáló karimabadi Baltit-erőd immár több mint hét évszázada vigyázza Hunza békéjét. A palota fekvése igazán uralkodókhoz méltó – felette a Karakorum egyik leglátványosabb csúcsa, a 7388 méter magas Ultar Sar örökdik

Hegyi szállítmány

Egy wakhi asszony nagy köteg takarmánnyal a hátán hazafelé tart a Hunza folyó szemközti oldalán fekvő faluba, Hussainibe. A fenséges, passui katedrális csoporttal szegélyezett termőföldeket és legelőket egy imbolygó függőhíd köti össze a faluval

számára fokozott biztonsági kockázatot jelent egyre növekvő édesvízszükséglete, amire Kasmír gleccserei és folyói megoldást jelenthetnének.

Az indiai hindu nacionalizmus előretörésével aligha várható enyhülés a két ország között: az indiai kormány egy korábbi incidensre válaszul 2019 tavaszán teljes hírzáratot és kijárási tilalmat rendelt el Dzsammu és Kasmír államban, majd októberben azok alkotmányos autonómiáját is megszüntette. Modi miniszterelnök nem rejti véka alá szándékait Pakisztánnal szemben: India szerint Pakisztán jogtalanul birtokolja a Karakorum vidékét, és országa célja, hogy a térséget megszerezze.

Kasmírban a két állam csupán egyetlen kérdésben ért egyet: egyik sem enged területi követeléseiből.

A kultúrák és a három nagy világvallás találkozási pontján fekvő Kasmír mindig is a nagyhatalmi érdekek metszéspontjában állt, ám Pakisztán és India 1947-ben történt függetlenné válásával vált igazán puskaporos hordóvá.

Kína, a nevető harmadik?

Miközben Pakisztán ki sem lát a kasmíri konfliktusból, az óriásszomszéd, Kína agresszió helyett látszólag baráti gesztusokkal, gazdasági eszközökkel igyekszik itt befolyást szerezni. Kína és Pakisztán jószomszédi viszonyának jelképe a Karakorum-térség gerincét alkotó *Karakoram Highway*, amely 1300 kilométeren keresztül kigyózik a hegylánc csúcsai között, összekötve a pakisztáni fővárost, Iszlámábádot a kínai Kashgar kereskedelmi központjával.

Az útvonal menti sziklarajzok bizonyítják, hogy az átjáró már az ókorban is jelentős szerephez jutott, később pedig a Selyemút részeként biztosította a kereskedelmi kapcsolatot Belső- és Dél-Ázsia között.

A *Karakoram Highway* elődjeként az 1950-es évek végéig egy sziklafalba ékelt „szamárványon” közlekedtek a póni- és jakkaravánok. Az aszfaltozott út, amelynek megépítésében Kína is hathatós segítséget vállalt, húsz év alatt – olykor teljes hegyoldalak felrobbantása és több mint ezer építőmunkás élete árán – 1979-ben készült el.

A karbantartás persze állandó és rendkívüli feladat: 2010-ben például egy földcsuszamlás öt hónapra elzárta a Hunza folyó útját, természetes gátat alkotva. Mögötte 10 kilométeres, időszakos tó keletkezett, az országutat is hosszan megsemmisítve. A helyreállítása kizárólag alagút-fúrásokkal sikerülhetett, amiben Kína jeleskedett. „A kínaiak számára

Az aszfaltozott út, amelynek megépítésében Kína is hathatós segítséget vállalt, húsz év alatt – olykor teljes hegyoldalak felrobbantása és több mint ezer építőmunkás élete árán – 1979-ben készült el.

A katedrálisok

A festői *Karakoram Highway* minden kanyarban más látványt tartogat. Néha még csak ki sem kell szállni a gyönyörködéshez...

Teljes útzár

Itt a forgalmi dugók sem mindennapiak: az út nemcsak autóforgalmat bonyolít, hanem a jakcsordák is előszeretettel igénybe veszik

csak az üzlet a fontos, semmi nincs ingyen” – jegyezte meg Rehman Alikhan, helyi túravezetőnk, miközben tágra nyílt szemmel meredtünk a szinte osztrák minőségű, tükörsima aszfaltra és az előttünk kigyózó, több kilométeres, ultramodern alagútrendszerre.

Kína számára mindez egy stratégiai megállapodás része, amelynek értelmében a superhatalom 46 Mrd USD-t fektet a *Karakoram Highway* és Pakisztán főbb közútjainak fejlesztésébe. A Kína–Pakisztán Gazdasági Folyosó eredménye pedig az ország teljes egészét átszelő autópályarendszer, amely a Khunjerab-hágót köti össze az Arab-tenger partján található Gvadár várossal, az ország egyetlen mélyvízi kikötőjével. A kikötő építését a kétezres évek elején Kína finanszírozta, annak érdekében,

hogy közvetlen tengeri kijáratot szerezzen az Indiai-óceánhoz, egyúttal a Perzsa-öbölhöz. A „szupersztráda” megépítése mellett a gazdasági előnyök teljes kiaknázása érdekében Kína tervei között szerepel vasútvonalak és csővezetékek létrehozása Pakisztán-szerte. Közben pedig a környezeti és kulturális szempontok sokadlagosak – a Karakorum-vidék lakóinak aggodalma egyáltalán nem alaptalan.

A „szupersztráda” megépítése mellett a gazdasági előnyök teljes kiaknázása érdekében Kína tervei között szerepel vasútvonalak és csővezetékek létrehozása Pakisztán-szerte.

A tolerancia szigete

A Karakorum nemcsak drámai szépsége és geopolitikai jelentősége miatt érdekes: a térség egyedisége vallási és kulturális vonásaiban is megjelenik, a tolerancia szigeteként élesen elkülönülve Pakisztán többi részétől.

A helyiek zöme az iszlám síita felekezetéhez tartozik – szemben az ország túlnyomó szunnita többségével. A síita irányvonalon belül is elkülönül a Hunza-völgyiek iszmaelita közössége, akik az iszlám értékeinek (vallási türelem, rászorulók segítése) megtartása mellett tartózkodnak annak ódivatú külsőségeitől – pl. a nők számára nem kötelező hajuk eltakarása, és mecset helyett közösségi házakban gyülekeznek imádkozásra.

A síita felekezethez hasonlóan az iszmailizmus követői számára a vallásalapító Mohamed örökségét spirituális vezetőjük, a mindenkori imám, a próféta közvetlen leszármazottja testesíti meg. A jelenleg Franciaországban száműzetésben élő milliárdos imám, Prince Karim Aga Khan az utóbbi 40 évben különösen szívén viselte a pakisztáni kormány által elhanyagolt Hunza-völgy sorsát. Alapítványai és adományai segítségével a hunzák számos iskolát, orvosi rendelőt és víztisztító

Indus-völgyi egyensúly

Észak-Pakisztán az elképesztő léptékek, a semmihez sem fogható térélmény terepe, a hegyek szerelmeseinek Paradicsoma. Az Indus Skardunál a Karakorum és a Himalája szorításában kanyarog

A Franciaországban száműzetésben élő milliárdos imám, Prince Karim Aga Khan az utóbbi 40 évben különösen szívén viselte a pakisztáni kormány által elhanyagolt Hunza-völgy sorsát.

KINCSESKAMERA
KARAKORUM
Tibet - Rajasztan - Perzsia - Kuba - Bajkál-tó

Teljesítmény, erőn felül

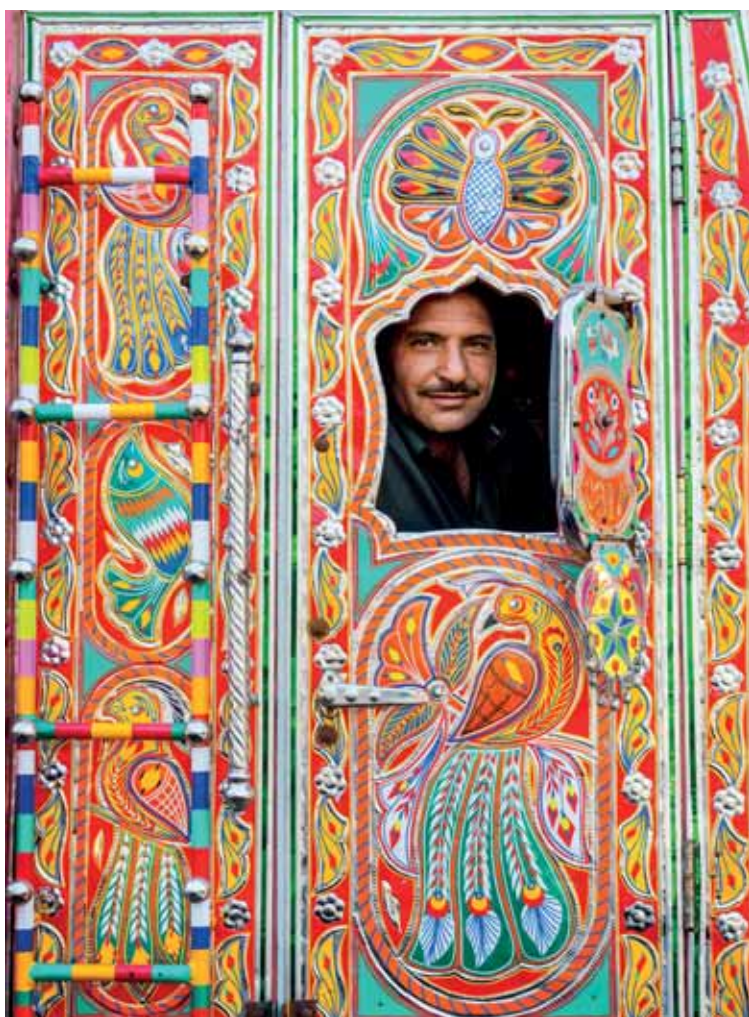
Az oktatás nemcsak a gyerekek számára kihívás – az általános iskolában három nyelvet is el kell sajátítaniuk – hanem a tanároknak is: fizetésük korántsem elegendő a megélhetéshez

üzemet hoztak létre. Az oktatás és az infrastruktúra fejlesztése mellett Aga Khan a mezőgazdaság ügyét is felkarolta, új életre hívta Pakisztán „almáskertjét”: a gyümölcsstermesztés a régióban hagyományos, a helyiek újult erővel fogtak neki a szélsőséges, száraz klímát jól bíró sárgabarack- és almafaligetek művelésének. Az imám ugyancsak különös hangsúlyt fektetett a fenntartható földművelési módszerek és a megfelelő hulladékgazdálkodás bevezetésére: Pakisztán többi régiójával ellentétben a hunzaiak számára az út menti, szélfújta nejlonszacskók és eldobált műanyag flakonok felkavaró látványa szinte ismeretlen.

Aga Khan kiemelt céljai között szerepelt a nők helyzetének, esélyegyenlőségének javítása is. Vendéglátónk, Rehman felesége, Sitara tanárként dolgozik a helyi középiskolában, és közösen látják el az 5 gyermekükkel és háztartásukkal kapcsolatos teendőket. Rehman büszke arra, hogy segíthette feleségét diplomája megszerzésében: „Fontos volt számunkra, hogy Sitara is valóra válthassa álmait. Szeretném, hogy lányaim is jóval tanultabbak legyenek nálam!”

Az egyik legnépesebb hunza falu, Ghulkin Aga Khan által támogatott középiskolájában a diáklányok kiváló angolsággal, kíváncsisággal faggatnak a pályaválasztás kihívásairól – jó néhányuk órákat gyalogol naponta, hogy eljusson az iskolába. Az erőfeszítések látványos eredményt hoztak: egy világbanki tanulmány szerint a hunzai írni-olvasni tudó nők aránya 90 százalékos, míg Pakisztánban átlagosan minden második nő írástudatlan.

Mozgó cégérek

Pakisztán útjait tízezerszám róják a valószínűtlen megjelenésű teherautók. A díszítés hagyománya az 1920-as évekig nyúlik vissza, amikor az Angliából importált Bedford kamionok vezetőfülkéjének tetejére színpompás „koronát” építettek. A 40-es években megjelent a hosszútávú fuvarozás és a cégek védjegye gyanánt saját díszítési stílussal álltak elő

KAMION DELUXE: SZÉPSÉGSZALON TÚLSÚLYOSOKNAK

Pakisztán egyik legmeghökkenőbb védjegye az ezernyi színben ragyogó, pompázatos kamioncsoda.

A teherautók errefelé nem csupán a fuvarozás elengedhetetlen eszközei, hanem pazar, négy keréken mozgó, művészeti alkotások is. A járműveket tetőtől talpig aprólékosan kidolgozott, virágokat, állatokat ábrázoló vagy szenteket dicsőítő freskók, csillogó tükrök, tündöklő gyöngysorok, neongirlandok és számos rikító csecsebecse díszíti. Összességében leginkább a Dolce & Gabbana divattervező-páros stílusára emlékeztetnek.

A kocsik persze nem így jönnek ki a gyárból: a járműdekorálás önálló ipar- és művészeti ágként Pakisztán-szerte tízezrek számára biztosít megélhetést. A sofőrök kisebb vagyonekat áldoznak arra, hogy szeretett teherautójuk, buszuk szerezzék meg a jármű-szépségszalon első helyét. Ám a kamionok cicomázása korántsem öncélú: úgy tartják, minél fenségebb és harsányabb a járgány, annál jobban megy majd az üzlet.

Drága külsín

A sofőrök akár kétévnyi keresetüket, 2500 dollárt is ráköltötenek teherautójuk csinosítására. Üzleti befektetésnek tekintik: a jármű küllemével annak műszaki állapotát, megbízhatóságát igyekeznek kifejezni, amittől több megbízást remélnek

Míves, mínőségi

A „truck art” Afganisztánban, Indiában és Japánban is népszerű. Egy rawalpindi dekoratórban olyan – Japánból importált, méregdrága – dekorfóliával dolgoznak, amely nemcsak fényvisszaverő, de évek alatt sem fakul ki

Vendég? Szeretet!

A külföldi utazó itt még viszonylag szokatlan szerzet: egy teljes esztendő nem lett volna elég, hogy eleget tegyünk minden egyes, teázással és érdeklődéssel egybekötött meghívásnak.

A Karakorum lakói a turizmusban nemcsak munkalehetőséget látnak, de esélyt is a közösség életének, körülményeinek jobbítására: helyi közigazdász ismerősünk, Sultan szerint: „A külföldi tudás és tapasztalat, a mienktől eltérő gondolkodásmód hatalmas érték...”.

A vendég itt valóban különleges személy. Shimshalban, Sultan szülőfalujában vagy féltucatnyi családot látogattunk meg, ahol tiszteletünkre rögvést sokfogásos vacsora és apró ajándékok készültek, a láthatóan szűkös körülmények ellenére. Hihetetlenül erős a közösségi háló, és semmi sem lehetetlen. Vendéglátóink, sofőrjeink és teljes rokonságuk szüntelenül egyeztettek, telefonáltak és üzenetet váltottak, hogy minden óhajunknak eleget tegyenek, legyen szó bár hunzai sárgabaracklekváros palacsintáról, egy könnyebb sziklamászásról az ütősebb kilátópontért, vagy tolatgatásról a szakadék legszélén, egyetlen fotó kedvéért.

Mindezt a kedvességet pedig az a szerencse tetézte, hogy akarattunkon kívül segédkezhettünk Sultan esküvőjének előkészületeiben: a nászajándéka részeként egy bárányt juttattunk célba.

A Karakorum lakói a turizmusban nemcsak munkalehetőséget látnak: „A külföldi tudás és tapasztalat, a mienktől eltérő gondolkodásmód hatalmas érték...”.

Helyi termék

Cselpindok – rakott, joghurtos lepény – kerül terítékre Shimshalban. A tradicionális hunzai ételek alapanyaga a hegyi legelők adta tej, joghurt és sajt, esetenként sárgabarackmaggal vagy annak olajával gazdagítva. Minden vegyszermentes: a hunzaiak legendásan hosszú életüket egészséges konyhájuknak is köszönhetik

A KARAKORUM NYELVEI

Az itteni nyelvpaletta ugyanolyan változatos, mint maga a hegyvidéki táj. A fiatalok 18 éves korukra három nyelvet sajátítanak el: Pakisztán nemzeti nyelvét, az indiai hindihez hasonló urdud, a mára elengedhetetlen angolt és a régióban beszélt fél tucat helyi nyelv egyikét. Közülük a legjelentősebbek az indoeurópai, perzsa eredetű wakhi és a balti, amely a klasszikus tibeti nyelv közeli rokona. A Hunzában beszélt burushaszkai a világ egyik legnehezebb nyelve – 38-féle többes számot különböztet meg.

Gyümölcsideény

Fuvarozásra váró almahegyek a Karakoram Highway-en. Hunza híres gyümölcseiről: barackfélékkel, szilvával, cseresznyével, almával, szőlővel és dióval Pakisztán egyéb térségeit is ellátják. A hunzai aszalt sárgabarack már a hajdani Selyemút belső-ázsiai bazárjaiban is kelendő áru volt

Göngyölt birka, kötözött hús

Nászajándék, négy keréken. A hegyi falvakban a vagyont még mindig használatokban mérik

Kihívások

Bár a Karakorum élete már-már idillinek tűnhet, a nélkülözés még mindig a valóság része. Az öntözéshez elengedhetetlen víz forrását főként a gleccserek jelentik: az olvadékvíz a termőföldekre az évszázadok alatt kialakított csatornarendszer útján jut el, amely szüntelen karbantartást igényel. A gazdálkodásra alig-alig alkalmas törmeléklejtőkön a termékenység fenntartása állandó erőfeszítést követel, és az évi gabona- és gyümölcsstermes továbbra is rendkívül kiszolgáltatott a magashegyi klíma szeszélyeinek. Sultan Hunzában töltötte a gyermekkorát, és nemrég úgy döntött, hogy Iszlámábádba költözteti idős szüleit: „A családom nagyon sokat küzdött azért, hogy mindig legyen mit ennünk. Én vagyok az egyetlen, akit ennek ellenére kitanítottak. Most rajtam a sor, hogy könnyebb életet biztosítsak számukra. Hunzában még mindig nagyon nehéz élni.”

A Karakorum fenséges hegyóriásai és a helyiek legendás vendégszeretete 2001 előtt mágnesként vonzották a tömegturizmus alternatíváit kereső utazókat és a hegymászókat. A 2001. szeptember 11-i események azonban drámai hatással voltak a vidékre: a hegymászó-expedíciók száma visszaesett, rengeteg család megélhetését összetörve. A turisztikai kegyelemdőfést a 2013 júniusában, a szomszédos Himalája közeli Nanga Parbat csúcsának egyik alaptáborában elkövetett tálib merénylet adta meg, amelyben 9 külföldi hegymászó vesztette életét.

Több évig tartó, teljes pangás után a közelmúlt stabilitása és az új kormányfő, Imran Khan turizmust segítő intézkedései – így például elektronikus turistavízum bevezetése – új reményekkel kecsegtetnek Skardu és Hunza közösségei számára.

A helyi turizmus szinte tégláról téglára, kézi erővel épül újra. Meharban Karim, Felső-Hunza egyik legimpozánsabb szállodájának tulajdonosa még a kasmíri események árnyékában is bizakodó: „2020 szeptemberére már majdnem az összes szobánk elkelt.” – mondta büszkén, amikor a jövőről és szállodája bővítéséről kérdeztük.

Több évig tartó, teljes pangás után a közelmúlt stabilitása és az új kormányfő, Imran Khan turizmust segítő intézkedései új reményekkel kecsegtetnek Skardu és Hunza közösségei számára.

Tanítás után

A gulkhini diákok együtt lazulnak, mielőtt hazaindulnának a helyi alapítványi iskolából. Az oktatás színvonalának további fejlesztése sokat lendíthet a térség jövőjén

Pakisztánnak ez az eldugott, ám káprázatos és nagyon szerethető térsége több figyelmet és fényesebb jövőt érdemel: ha a geopolitikai csaták elülnének körülötte, lenne is esélye rá. „*Insallah!*”

PINTÉR JÚLIA
JOGÁSZ, ANGOLSZÖVEG-ÍRÓ,
LELKES UTAZÓ ÉS
IMMÁR SZENVEDÉLYES
„PAKISZTÁN-EVANGÉLISTA”

SZABÓ ZOLTÁN
FOTOGÁFUS, TÚRAVEZETŐ,
KINCSESKAMERA
HTTP://KINCSESKAMERA.HU

KARAKORAM · PERZSIA
KUBA · TIBET · BAJKÁL · INDIA

K · KINCSESKAMERA
egzotikus fotótárak

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LŐKI VIKTOR

DEBRECEN ÖSSZES UTCÁJA

Életünkben megtett repülőútjaink pontos számbavétele talán pont olyan kijózanító erővel hathat, mint amikor egy notóriusan faló túlsúlyos elé egyszerre odateszik egy átlagos napján elfogyasztott ételmennyiségét. Egy London–Róma-repülőjárat 234 kg CO₂-t termel utasonként, ami több, mint egyes fekete-afrikai országok 1 főre eső évi CO₂-kibocsátása. Nem csoda, hogy ma már – a környezettudatos utazás jegyében – sokan ajánlják a vonattal, busszal vagy az utasokkal teli autóval való közlekedést. A minimalizmus jegyében én egy másik, radikális alternatívát ajánlanék: ne utazz el! Vagy legalábbis először utazd teljesen körbe a lakóhelyedet! Én pont ezt teszem két éve...

DEBRECEN NEGYEDE

2017. október 23-a és 2019. szeptember 1-je között elkészültem a város negyedének (449 utca) lefotózásával. Ehhez összesen 106-szor mentem ki tematikusan utcafotózásra, ami becslésem szerint legalább 318 órámba, azaz nettó 13,25 napomba került. A séták során összesen 8981 digitális fényképet kattintottam.

 [HTTPS://WWW.INSTAGRAM.COM/STREETSOFDEBRECEN](https://www.instagram.com/streetsofdebrecen)
 [HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/STREETSOFDEBRECEN](https://www.facebook.com/streetsofdebrecen)

György utca

Manapság már szinte mindenhová be van kötve a vezetékes víz, így egyre fogynak a kerti kutak és a porták elé telepített kertvárosi kék kutak. Ez a használaton kívüli kút új minőségében azonban tökéletesen ellátja feladatát: fotózás közben egy cinege repült ki belőle, mely minden bizonnyal ott töltötte az éjszakát, netán tavasszal bele is fészkelte

Soó Rezső utca

Soó Rezső Kossuth-díjas botanikus, a magyar „orchideapápa” már 26 évesen tanszékvezető lett a Debreceni Egyetem Növénytan Tanszékén. Különleges életpályája során vegetációtörténettel, rendszertannal és természetvédelemmel foglalkozott, de gyűjtött bélyegektől kezdve ex libriseket, kisgrafikákat és mindenféle egyéb műkincset is. Debrecenben 1983-ban nevezték el utcát a professzorról, és bár vadon élő orchideával nem tudtam megemlékezni róla, azért egy cserepes orchideát elvittünk az utcájára

Petőfi tér

Dominik legalább 60 méter magasan lakik, Debrecen legmagasabb lakóházának 19. emeletén. Egyszer én is ott voltam, mikor lekiabált neki az édesapja, hogy irány felfelé; legalább 1 perc volt, mire megtaláltam a hang forrását a jobb oldali sor legfelső erkélyén. Biztató, hogy a lakáskulcsot vagy a futball-labdát nem szokta ledobni neki apa, ha Dominik fent felejt...

Az utazás fenntarthatatlansága

2004 augusztusa és 2019 decembere között terepi biológusként egyetemi csereprogramok, tudományos kutatóutak és számos nyaralás során 972 napot (nettó 2,66 évet) töltöttem külföldön, eközben 69 repülőutat tettem meg – az, hogy ennek mekkora a CO₂-lábnyoma, inkább maradjon (előttem is) titok, de több, mint amennyi egy fenntartható életre jutna az 1 főre kiszámolt, rendelkezésre álló erőforrások alapján. És még hány jó helyre lehetne elmenni a világban...!

Gyakran szegezték nekem a kérdést a terepmunkák során, hogy miért kellett ide elutazni? Miért nem tudja egy helyi ember megcsinálni ezt a felmérést? Biztos neked kell eljőnnöd sok ezer km-ről, hogy elvégezd a munkát?

Persze, ha valaki csak a saját környezetét tárja fel kutatásai során, kicsiny esélye lesz hatékonyan összevetni megfigyeléseit más vidékek ismereteivel, ám a kritikus hangoknak egyébként igaza is lehet: a turistautak tervezésekor gyakran a távoli vidékek, az egzotikum piszkálja jobban fantáziánkat, de a fő bökkenő, hogy helyi célpontokban egyre kevésbé gondolkodunk. Többek között ezért döntöttem el, hogy bejárom és lefotózom szülővárosom, Debrecen összes utcáját.

Gyakran szegezték nekem a kérdést a terepmunkák során, hogy miért kellett ide elutazni? Miért nem tudja egy helyi ember megcsinálni ezt a felmérést?

Tölgyfa utca

Egy föld alatti garázsos vasos szellőzője, más néven az eklektikus penthouse loft hangulat industriál-romantikájának vizuális reprezentánsa látható Debrecen egyik legforgalmasabb vasútvonalának szomszédságában. A sárga csíkot a közlekedő vonat és a hosszú záríró festette a sínekre

Munkás utca

A Geréby-telep városrész egyike Debrecen számos kertvárosi részének, ahol gyengébb minőségű utak, újrahaznosított elemekből felépülő kertek és örvendetes mennyiségű háziállat mellett ilyen háttáji „street art” gyöngyszemekkel is találkozhatunk

Ispotály utca

Debrecenben egyetlen épület magassága haladja meg a 65 métert, a Petőfi téri 22 emeletes toronyházé (75 méteres). Ebben a lakóházban található a legtöbb lakás egy épületben a városban. Kilencemeletes lakóházakból több tíz áll Debrecen utcáin, melyek zömében az Ispotály, a Libakert, a Vénkert és az Újkert városrészek fölfe magasodnak

Helyi apróságokból az egész

Minden utcáról egy kép, de nem szükségszerűen az utcakép – ez lenne a csavar, amivel megterkem kicsit a koncepciót. A csavargásaim során főleg apró részletek megörökítésével töltöm az időmet, már csak azért is, mert Debrecennek rengeteg kertvárosi (értsd: falusi) része van.

A Libakert–Szentlászlófalva–Nagyerdőalja-háromszögben nőttek fel, főleg a Dózsa György, a Faragó és a Laktanya utcán. 4-5 évesen már

Golyó utca

A kertvárosi részeken sokszor egészen szürreális tájkép fogad: elhagyatott szalagfűrészt, üdítőtábla, fáradt olaj és egy kakas mindennek a tetejére? A debreceni kertek sajátos rendezetlenségében rejlik harmóniát talán Salvador Dalí sem tudná úgy megfesteni, mint az élet

A húszas éveim közepét azzal töltöttem, hogy bejártam Európát és Kis-Ázsiát, most viszont minden apró térrészlet érintésével szóra akarom bírni a várost. Az utcák pedig mesélnek!

Kaszás utca

Az elmúlt két évben számos mívés, kézzel megmunkált, faragott kapura bukkantam. Itt a békés kutya és galambdúc is járt a kapu tetejére

a libakerti benzingózzal együtt szívtam magamba a Viola utca kilencemeletesének és az Úrhajósok terének szocreál hangulatát, később bizalmatlanul szemlélttem sötétben hazafelé a kacsaringós Szentlászlófalván a Sarok utca házainak fekete beugróit meg a Fácánkakas büfé előtt kulturáltan mulató ifjúságot. Utána kamaszként már örömmel ültem be művelődni a Talléros presszó kerthelyiségébe a Laktanya utcán, illetve hallgattam történeteket a 80-as évek nagyerdőaljai zülléséről a Damjanichon. Az elmúlt tizenöt évben az Akadémiaikert és Úrrétye határán, a Károli Gáspáron laktam, de 2019 tavaszától már az Ispotály városrészen, az Erzsébet utcán, a Nagyállomás közvetlen közelében.

A húszas éveim közepét azzal töltöttem, hogy bejártam Európát és Kis-Ázsiát, most viszont minden apró térrészlet érintésével szóra akarom bírni a várost. Az utcák pedig – ha kellően türelmesen bánik velük az ember – mesélnek! Különös jelenetek, érdekes párbeszéd, váratlan, ismeretlen helyzetek – csak kint kell lenni, és megtörténik. Fotóztam kakast a Golyó utcán, szabadon legelő csikót a Nagysándor-telepen, megtaláltam az

Mikes Kelemen utca

Ez a sokat látott kóbor macska egy fekete házi cicának udvarolt éppen. Közeledésemre beugrott a téglafalon tátongó lyukba, majd hanyagul felkőnyökölt, és türelmetlenül várta a távozásomat

Alföldön ritka kövi fodorkát a Budai Ézsaiás és a Ruyter utcán, lefotóztam a kelő Nap sugaraiban fürdő kéményből kiáramló füstöt a Poroszlai úton, és láttam kiszállni a kertvárosi kék kútból a cinegét a György utcán. Igaz a közhely, hogy az apróságokban is meg lehet találni a szépséget...

Jelen tempó alapján 2023–2024-re fotózom le az egész várost, és akkor majd kijelenthetem, hogy csináltam egy kortörténeti dokumentumot Debrecenről. Mivel egy ekkora, többéves vállalkozásnál fontos a visszakövethetőség, minden fényképet pontos helyszínhez kötök és keltezek.

Böszörményi út

Pár év alatt öt különböző, ehető fajhoz tartozó gombát találtam itt: talán a legmeglepőbb a Hortobágyon általánosan elterjedt és gazdagon termő sziki csiperke volt. Az elmúlt években az útszegélyek sózása miatt számos sótűrő növényfaj (pl. magyar sóvirág, dán kanálfű) jelenlétét mutatták már ki útszegélyeken, így vélhetően ez a gombafaj is jobban terem az utak mentén, mint elsőre gondolnánk

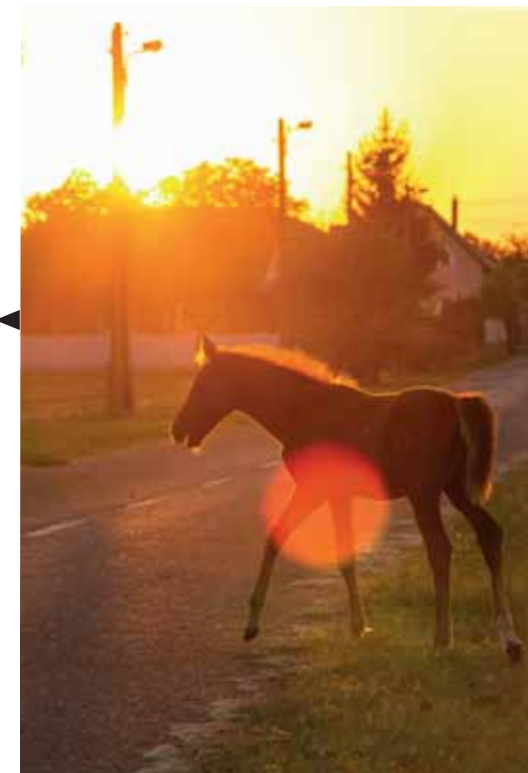
Nyár utca

A városban több helyen fészkel a szürke légykapó (*Muscicapa striata*) is; itt egy földszinti lakás erkélyét választotta magának a kifejezetten forgalmas Malomparktól alig pár száz méterre. Nyaranta a fészküktől pár méterre található páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*) helyi védettséget jelző táblájára ülnek ki vadászni, hogy aztán egy-két percenként hordják fiókaiknak a rovarokat

Kunhalom utca

A Nagysándor-telepen még ma is láthatunk szabadon legelő csikókat, de hihetetlen a macskadiverzitás, és a libák-tehenek-kecskék is jelen vannak. Ló vontatta szekérre felpakolt, kézzel kaszált szénával is egyedül itt találkoztam a városban

Áfonya utca

Debrecennek gazdag a gyomflórája, mely bővelkedik melegkedvelő fajokban. A pipacsszezonban a kertvárosi részeken színpompás pipacos és szarkalásbas mezsgyékkal találkozhatunk – a szántóföldekkel szabdalt táj különös romantikájaként

Mindennapos fennforgások

Meglepődve tapasztaltam, hogy a városban több gólyafészek van, mint várna az ember. Legalább annyira örülök ennek, mint a fürdőszobaablakom felett lakó fecskéknek – akik bár erőteljesen szétguanózzák az ablakpárkányomat! És ugyan két éve a város peremén is mászkálok, de csak a közelmúltban találkoztam először tehénnel. Arról már nem is beszélve, hogy a libák már sokkal hamarabb eltűntek az árokszélekről...

Harangi Attila építész diplomamunkájában elkészítette Debrecen címisház-kataszterét: az átépítések miatt mára már csak nagyjából 300 jó állapotú, címis-építészeti jegyeket viselő lakóház lelhető fel – nyitott szemmel figyelem ezeket az utolsó mohikánokat is.

Fotóztam 21 db ősi, „A” betűvel kezdődő rendszámú autósodát a városban – 1990 és 1992 között kapták rendszámablájukat!

Találtam öt különböző, ehető fajhoz tartozó gombát Debrecen egyik viszonylag hosszú útján, a Böszörményi úton: téli fülökét (*Flammulina velutipes*), sziki csiperkét (*Agaricus bernardii*), kései laskagombát (*Pleurotus ostreatus*), gyapjas tintagombát (*Coprinus comatus*) és gyűrűs tuskógombát (*Armillaria mellea*). Talán a legfájdalmasabb a nyárfatuskón növekvő, 3–5 kilónyi laskagomba látványa volt, hiszen belvárosból étkezésre nyilván nem gyűjtöttem gombát...

Volt már ugyan példa acsarkodós veszekedésre is a fotózás miatt, de Debrecen polgárai alkalmanként titkaikat, történeteiket is megosztják velem. A portrékhöz engedélyt kérek, de néha ők is kérnek tőlem dolgokat: egy szombaton, fényes nappal egy örömlány is leszóltott az Erzsébet utcán. Nem utcafotózásról volt szó...

Az átépítések miatt mára már csak nagyjából 300, jó állapotú, címis-építészeti jegyeket viselő lakóház lelhető fel...

Szent Anna utca

Az Apolló mozi már elmúlt 100 éves, de még mindig a belvárosi kulturális intézmények meghatározó eleme. Ez a kép sem digitális manipuláció: a hosszú, 6 másodperces expozíciós idő fele 70, fele pedig 200 mm-es fókusz távolságon készült

Garai utca

Debrecenben 2019-ben a címisházak majd' tizede (kb. 30) áldozatul esett a többemeletes társasházak vagy a Nyugati kiskörút építkezéseinek. Ma a gazdasági érdekek a hagyományosan rendkívül hosszú és jó nagy terekkel rendelkező belvárosi telkek tömbfeltárást kívánják, ám a tradicionális címisházaknak lehetnének új, alternatív felhasználási módjai is (közösségi és kiállítóterek, múzeumok stb.). Így meg lehetne menteni a gazdag építészeti örökséget hordozó házakat

Böszörményi út

A szembántó-kék fényű éjjel-nappali bolt az egyik legforgalmasabb debreceni út mentén a város fontos találkozóponja

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
LÖKI VIKTOR

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

DEBRECEN UTCÁIRÓL

Debrecennek a 2019-es adatok szerint 1796 élő utcaneve van, összesen 85 városrészében. A legidősebb feljegyzettek a Homok (1395) és a Mester (1466) utcák, ám a Homok utcát idővel átkeresztelték Csapó utcára, és az 1466-os Mester nevű utca is „vándorló nevű” utcává vált, hiszen 1816-ban kapott egy másik nevet, a Kis Mester utcát, ami aztán 1898-tól a mai Bethlen utca...

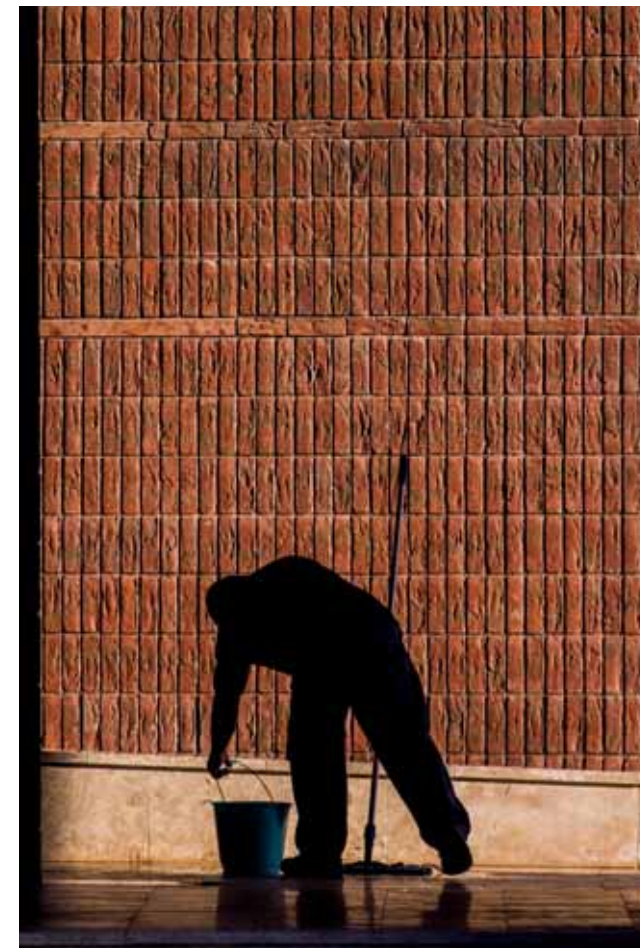
A legidősebb változatlan, élő utcanév a Csapó utcáé, 1458-ból. Az 1547-es Varga utca a Burgundia utcával holtversenyben a második. De a Varga utca az egyetlen debreceni utca, amely a feljegyzések szerint mindig is ezt a nevet viselte, és sem méretében, sem elhelyezkedésében nem változott az elmúlt évszázadokban.

A közterületek típusainak csoportosítása alapján 4 dűlő, 1 fasor, 1 körút, 58 köz, 4 park, 1 parkja, 1 part, 4 sétány, 8 sor, 1 sugárút, 37 tér, 2 tere, 1 udvar, 60 út, 1605 utca, 2 utcája, 1 útja, 5 zug található a városban.

Piac utca

Bár az utcazenészek egyre fogynak Debrecenből, de még ma is van igény az élőzenére. Az ifjú hölgy egy rapid brácsakoncertet adott az egyik félreeső árkád alatt, különös akusztikai körülmények között

Széchenyi utca

A Debreceni Itélőtábla téglái rendhagyó, árnyas hangulatot kölcsönöznek a belváros egy apró, amúgy kifejezetten napos szegletének. A Belváros, Tizenháromváros és Mesterfalva városrészek a legdinamikusabban fejlődőek, látképük azonban – pont ezért – az elmúlt évtizedekben gyökeresen meg is változott

◀ Akadémia utca

Tél az Akadémiakertben, a Debreceni Egyetem Böszörményi úti Campusának tőszomszédságában. Itt áll a város kevés hársfasorának egyike, melyet tavasszal teljesen ellepnek a verőköltő bodobácsok

LÓKI VIKTOR
BIOLÓGUS, A DKI TISZA-KUTATÓ
OSZTÁLY VIZESÉLŐHELYEK
FUNKCIONÁLIS ÖKOLÓGIAI KUTATÓ-
CSOPORTJÁNAK TUDOMÁNYOS
SEGÉDMUNKATÁRSA

Tanulható csodálkozás

Meggyőződésem, hogy a világra való rácsodálkozás és az „éberség” is tanulható. Megfigyelések szerint, ha az ember 66 napon keresztül következetesen csinál (akár megszakításokkal is) valamit, akkor az rutinszerűvé válik. Pont így van az utcák „terepbejárásával” is: az életem fontos részévé vált, és amellett, hogy hasznosat is teszek, már-már meditációs tevékenység is az egyedül vagy társaságban zajló, célszerű városi csavargás.

Csak javasolni tudom mindenkinek, hogy próbáljon turistaprogramokra indulni saját életterében! Forduljon le arra az eddig mindig mellőzött mellékutcára, hiába hosszabb az út, vagy álljon meg a feketerigó előtt, ha szemben énekel egy tuján! Vagy egy tehén- és csikóles után irány egy apró kiskocsmá kávézni abban a településrészben, ahová másképp be sem tennénk a lábunkat! Olyan élményekben lesz részünk, amikre nem is gondolnánk, és észrevétlenül egészen másképp viszonyulunk majd az utazásokhoz, új környezetek megismeréséhez, a saját településünkhöz és az élethez is...

▷ SZÖVEG: KÖRTVÉLYFÁY DINA—SARUSI ISTVÁN | FÉNYKÉP: SARUSI ISTVÁN

MÉSZTELEP

A VÁROSON TÚL. VÉGÁLLOMÁS?

Sokszor önkéntelenül nyílik panaszra a szánk, holott többségünk számára szinte minden adott ahhoz, hogy ha átlagos szinten is, de boldoguljon. Nagyságrendekkel nehezebb azonban a tatabányai Mésztelepen élők sorsa

Tatabányán a 60–70-es években, amikor dübörgött a szén- és a kőbányászat meg a hozzájuk tartozó feldolgozóipar, mindenkinek megvolt a betevője, zajlott az élet a 20. század elejének hangulatát idéző, komfort nélküli, szobakonyhás munkáslakásokban. Ahogy aztán elkezdtek felépülni a panellakások, a mésztelepi munkáscsaládok beköltöztek a lakótelepekre, helyükre pedig alacsonyan képzett romák települtek, akik ugyanott dolgoztak, mint elköltözött elődeik.

A rendszerváltást követő gyármegszűnésekkel sokan veszítették el kenyereiket – olyanok is, akik pontosan a jobb megélhetésért érkeztek ide Északkelet-Magyarországról, ahol akkoriban még erős vajdarendszer működött, de a Mésztelepen ez már nem jelent meg. A tradicionális berendezkedés és a gyökerek elvesztése a költözéssel azonnalivá vált, erre rakódott rá később az életszínvonal súlyos mélyrepülése. Könnyörtelen uzsoravilág jött el – máig nyomorítva az itt élőket.

Az iskola után is van élet

A metodisták a tanórákat követően is igyekeznek lekötöni a gyerekek figyelmét. Foglalkozásokat szerveznek, amikre a szülőket is várják, s messze nemcsak vallási témában nyújtanak segítséget

Színes házak, kémények

Nem hiányoznak a parabolaantennák sem – hiába a mélyszegénység, a televízió minden háztartás alapkélléke. Az elérhetetlenül magas villanyoszlopok magyarázata: ezzel akadályozza a szolgáltató, hogy illegálisan vételezzenek áramot a legutolsó utca életveszélyes házainak lakói – mert megtörtént, hogy egy régi kerékpár fémvázába vezettek áramot, fűtőtestként...

A tradicionális berendezkedés és a gyökerek elvesztése a költözéssel azonnalivá vált, erre rakódott rá később az életszínvonal súlyos mélyrepülése. Könnyörtelen uzsoravilág jött el...

Belső feszültségek

„A betelepülők sajátos kultúrát hoztak magukkal az ország túlsó szegleteiből. Különböző identitású népcsoportokból érkeztek, az új helyszínen azonban nem tudtak működő lakóközösséget létrehozni. Leginkább kényszerű együttélésen alapuló légkörnek mondhatjuk a megteremtett közeget, ami épp ebből adódóan feszültségekkel terhelt” – mondja a háttérrel

A betelepülők sajátos kultúrát hoztak magukkal az ország túlsó szegleteiből. Különböző identitású népcsoportokból érkeztek, az új helyszínen azonban nem tudtak működő lakóközösséget létrehozni.

Szuhánszky Gábor, a Magyar Metodista Egyház Budakeszi Egyházkerületének vezetője, a Mésztelepen egy évtizede segítő lelkész. Édesapja már 1952-től cigányok lakta területen dolgozott, igaz, ő még Borsodban, Alsózsoltán. A Mésztelepen egy koreai kollégájuk, Shin járt először, aki azt a helyet kereste, ami a legerőteljesebb kihívást jelentené metodistaszolgálatában. Hét évig egyedül végezte ezt a munkát, hozzá csatlakozott Szuhánszky Gábor.

Itt is hamar belső, viselkedési „ütközőzóna” alakult ki: a más-más hagyományokkal rendelkező roma csoportok azonos helységbe telepedésükkor nem épp barátiak egymással.

„Megélhetési nehézségeik hozzák őket ebbe a helyzetbe. Ráadásul van itt még néhány család az egykori munkások leszármazottai közül – ez tovább bonyolítja az együttélés amúgy sem egyszerű rendszerét” – magyarázza a lelkész.

A Mésztelepen belüli ellentétek ráadásul jelen vannak a 100-as út túloldalán, az úgynevezett VI-os telep hasonló sorsú és helyzetű csoportjai között is. Sőt, a két szomszédos terület lakói a közelmúltig komolyan rivalizáltak is egymással: ez odáig fajult, hogy a két oldalon lakók az iskolában is egymásnak estek...

Lehúzó erő

Ám, hogy ne legyen idillikus a kép, hamar hozzáteszi, hogy az iskolájába került elsősök kétharmada a 4-4,5 évesek fejlettségi szintjén van. Szinte elképzelhetetlen az a kudarcélmény, ahogyan egy ilyen gyerek az első osztályt végzi.

„Erősebb az egymásra hatásuk, mint a mi pedagógiai munkánk: maga a telepi élet, a gettó-lét mindent visszafordít. Délután háromkor hazamegy a gyerek, utána azt csinál, amit akar. Mint ahogyan általában, a gyerekek irányítják a szülőket, csak hogy itt ez tízszeres!” – mondja.

Ám már évtizedekkel ezelőtt is ugyanez volt a helyzet: amit a gyerekek szeretne, azt itt teljesíti a szülő. Akár egy négyévesnek is megengedik, hogy elszívjon egy cigarettát. „Addig fog létezni ez a gyermekkultusz, amíg rá nem jön a cigány anya: többet kell, hogy tudjon a gyermeke, mint ő – és ne vegye le a kezét róla, ha elakad ennek folyamatában!” – hangzik az igazgatói válasz a kiút-kérdésre.

A mulasztott órák száma továbbra is kiugró. De hát a szülők sem dolgoznak, nincs meg a kellő napi rutin, így ezt a mintát követik a fiatalok is. 6–8 gyermek esetében megoldás lehet, hogy a szülő – a kapott támogatások fejében – reggel iskolába kíséri, onnan hazahozza őket, és így pozitívabb irányba halad az életük. Ugyanakkor még közmunka sincs, pedig az legalább arra jó volt, hogy évtizedek után újra lássák dolgozni menni a szülői korosztályt...

„Erősebb az egymásra hatásuk, mint a mi pedagógiai munkánk: maga a telepi élet, a gettó-lét mindent visszafordít. Délután háromkor hazamegy a gyerek, utána azt csinál, amit akar.”

Gettó-lét

Bár a Mésztelep rendezése küszöbön áll, vagyis a tervek szerint máshol biztosítanak életteret az ittenieknek és lebontják a hátrahagyott házsorokat, még mindig érkeznek családok, rokonok a lakhatás reményében: egy szoba-konyhás lakrészben akár több család is meghúzza magát... Igyekeznek terasszal, hozzáépített konyhával kiegészíteni szűkös lakhelyüket. „Tulajdonképpen a braziliai favellákhoz vagy épp az indiai nyomornegyedekhez hasonló módon” – szemlélteti a helyzetet Szuhánszky lelkész.

Egy évtizede nagyjából 4500-an lakták az ikergettyőt. Mára összességében csökkent a lakosság-szám: azok számára, akik eddig elmaradás nélkül fizették a bérlakások díját, Tatabánya más részein, vagy a városhoz közel eső területeken ajánlanak fel bérlakásokat. Ám a fizetésképteleneket kilakoltatják, korábbi hajlékukat befalazzák, megelőzve, hogy illegális lakásfoglalók költözhesse a helyükre. És vannak persze olyanok is, akik kelet felé veszik az irányt, a „hazaköltözést” választják.

A városi betelepülés viszont valójában kevésbé jellemző, hiszen a városi létfenntartás lényegesen költségesebb, mint a telepi lét, ráadásul a szabályozott közeg is idegen. „Igazából szeretnek itt, a városon kívül lenni – ezt már Pintér Péter, a Füzes utcai Általános Iskola 24 éve itt dolgozó igazgatója teszi hozzá a VI-os telepen. – Nem szaladgál annyi autó, kisebb a balesetveszély, szabadabban élhet gyermek és felnőtt egyaránt.”

Még gondtalan a biciklizés

A futóbringák és kismotorok a telepen is népszerűek. A nagyobbaknak marad a kidobott, szakadt kanapékra ugrálás és a bandázás

Egy szoba-konyhás lakrészben akár több család is meghúzza magát... Igyekeznek terasszal, hozzáépített konyhával kiegészíteni szűkös lakhelyüket.

Küzdeni kell a fegyelmért

Szuhánszky Gábornak sem könnyű fegyelmet tartania a kiskamaszok között. Nincs két egyforma eset, a tanulók hangulatától nagyban függ, hogy eredményes napot zárnak-e. Akkor van nyert ügye, ha az osztály népszerű diákja is a tanulás mellett dönt, így a többiek is együttműködőbbek

Keserves felnőtté válás

A mélyszegénységben élő gyermekek családból való – rövidebb-hosszabb idejű – kiemeléséről éles szakmai viták zajlanak, s a külföldi példák sem egyértelműen kecsegtetőek. A más intézményekben végzett eseti szocializációs, szoktatótréningek helyett az itt dolgozók sokkal inkább a családok megerősítésében, a fokozatosságban és a huzamos, személyes törődésben látják a megfelelő irányt. De ehhez sokkal több családgondozóra, védőnőre, pedagógiai asszisztensre lenne szükség! Felzárkóztató programokkal kellene támogatni őket, és segíteni, hogy az iskolai ismeretszerzés során fokozatosan illeszkedjenek a „kinti világ” elvárásaihoz.

„Gyakran összefutok az egykori tanítványokkal, de az érvényesülésben inkább kivételekről beszélhetünk. Egyikőjük, aki itt félelmetesen viselkedett, bukdácsolt, most 1-2 gyerekkel sétált – nem akarnak többet, jól érzik magukat. Olyanról is tudok, aki Németországban dolgozik, miután megszerezte szakképesítését. Pedig nálunk nem volt hajlandó németül tanulni. És minél többet mozognak a többségi társadalomban, annál inkább szembesülnek azzal a mintával, amibe alkalmazkodniuk kell” – foglalja össze az igazgató.

Gyakran összefutok az egykori tanítványokkal, de az érvényesülésben inkább kivételekről beszélhetünk. Egyikőjük, aki itt félelmetesen viselkedett, bukdácsolt, most 1-2 gyerekkel sétált – nem akarnak többet, jól érzik magukat.

Az autó: státuszsimbólum és megélhetés

Szinte az összes háznál áll egy-egy gépkocsi, de ugyanilyen népszerűek a maradványaik is. A roncsautók szétszerelése után a fémhulladékot pénzzé teszik

Győz a kíváncsiság

A telepen lakó gyerekek kíváncsian fogadják az érkező idegent. A felnőttek már kevésbé szeretik a kamerát, inkább a házak rejtekébe húzódnak

A lányoknak különösen nehéz a helyzete, hiszen 16 éves kor körül már roppant fontos, hogy kapcsolatban éljenek és családot alapítsanak. A fiúkkal szemben viszont elvárás, hogy valahogyan tartsák el a családjukat...

Bár a Mésztelep helyén a jövőben ipari park lesz, Szuhánszky lelkész szerint kell még egy generációváltás, míg munkaalkalomként megjelenik életükben e helyi álláslehetőség. „Maholnap 30 évesek azok, akik úgy nőttek fel, hogy sosem látták szüleiket rendszeresen munkába járni. Talán a kereskedelmi egységekben, áruházakban tudnának az asszonyok takarítani, vagy egyszerűbb, szalag melletti betanított munkát végezni. De erre sem alkalmas mindenki, főként nem egy szabadlelkű, természetközeli életformához szokott cigány népség képviselője.”

Egymás között erőt kell mutatniuk, mert különben hátrébb kerülnek a „csípési sorban”. A lányoknak különösen nehéz a helyzete, hiszen 16 éves kor körül már roppant fontos, hogy kapcsolatban éljenek és családot alapítsanak. A fiúkkal szemben viszont elvárás, hogy valahogyan tartsák el a családjukat, tehát erősebb a munkára való indíttatás. Ám még felük sem szerzi meg a legegyszerűbb szakképesítéseket sem, így – a legális terepen – marad a betanított gyári munkások „karrierje”.

Telepi szeméttenger

A szeméttelés „természetes”, a kukák teljesen üresek, minden az utcán hever. A gyerekeknek játék a kidobott kacatok közötti válogatás. Korábban a kép előterében is házsor állt, de mára széles foghíjak tátonganak az utcákon

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
KÖRTVÉLYFÁY DINA

TREND FM
94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TREND FM.HU

Rendezettebb körülmények

E kisgyerekek itteni viszonyok szerint „jómódban” élnek, ez a ruhájukon is látszik. A házra fából készült, viszonylag új és jól záró ajtót szereltek fel

Nagyon szép szó a tehetséggondozás, mint lehetséges megoldási út a deviáns viselkedési formák elkerülésére, ám először fel kellene ismerni az eddig rejtett képességeket

Éltrevalók az osztályban

A tankönyv címe: Éltrevaló. Szuhánszky lelkész e kötet segítségével tanítja diákjainak az alapvető viselkedési normákat, az együttélés szabályait. Felszereltségében semmivel sem rosszabb ez az iskola, mint a város többi intézménye: akár okostáblán is tanulhatnak a diákok

Kitörési pontok felé

A Mésztelep gettója olyan környezet, ahol tegnap a szomszédban még rokonok, ismerősök éltek, de mára ott már mindent eldózeroltak. Reménytelen élethelyzet – különösen a gyermekeknek. „Minden mindegy” módjára telnek a napok, felerősödnek a devianciák, kedvelt időtöltés például a bútormaradványok, vagy bármilyen éghető gyűjtogatása.

Ennek általános üzenete, hogy az itt élőknek nincs semmilyen kilépési lehetősége, értelmezhető életperspektívája. „Nagyon szép szó a tehetséggondozás mint lehetséges megoldási út a deviáns viselkedési formák elkerülésére, ám először fel kellene ismerni az eddig rejtett képességeket – jegyzi meg Szuhánszky Gábor. – Inkább a gyakorlás, felzárkóztatás, a velük való együttléte és az egyéni képességek észrevétele adhatna kitörési pontot – úgy, mint az amerikai gettóban a feketék atletizálási és kosárlabdázói képessége, vagy éppen a muzikalitásuk, vagy Brazília esetében a foci. Ezeket a pontokat kell megtalálni, hogy az életre nevelve új reménységet ébresszünk a gyermekekben...”

KÖRTVÉLYFÁY DINA
KULTURÁLIS ÉS KÖZLETTI
TÉMÁKKAL FOGLALKOZÓ
ÚJSÁGÍRÓ

SARUSI ISTVÁN
TUDOMÁNYOS ÉS
KULTURÁLIS TÉMÁKAT
FELDOLGOZÓ, SZABADÚSZÓ
FOTÓS, ÚJSÁGÍRÓ

TADZSIKISZTÁN SZILÁNKOS TÜKÖR ÁLTAL HOMÁLYOSAN

Közép-Ázsia a világtasz egyik jellegzetes „vakfoltja”. Persze nem olyan értelemben, mint az óceáni fenékhegyek vagy Belső-Grönland, melyek megismerését fizikai korlátok is akadályozzák.

Amíg a késő ókori népvándorlásról vagy a 20. századi szovjetizált helyszínekről van szó, gyakran előbukkan, ezenkívül azonban szinte semmilyen új vagy valós információt nem tudunk hozzárendelni. Külpolitikai témájú beszámolókból alig jut szerephez, a hiányos hírek pedig naiv képet festenek. A recept alapján írt útikönyvekből sem tudhatunk meg sokkal többet, ahogy az elmúlt évtizedek gazdasági világtaszaira sem hagyatkozhatunk – ezek örök érvényűnek gondolt határokkal, adatokkal próbálják bebizonyítani, hogy már mindent tudunk a világról...

A két életmód között korántsem húzódtott éles határ, azonban a brit és orosz birodalmi politika megjelenésével felfokozódó keveredés teret engedett a különbözőség és szembenállás mai napig tartó élesedésének.

oázisöbven telepedtek le. Ők alapították a vidék első jelentős kereskedővárosait (pl. Szamarkand, Buhara), és jelentős kapcsolattartó szerepet töltek be Kelet és Nyugat között – fizikai és szellemi értelemben egyaránt. A török eredetű, illetve nyelvű népcsoportok eközben az északabbra nyúló füves pusztákat, sivatagokat lakták, és alkalmazkodván e vidék természeti környezetéhez,

többnyire állattenyésztéssel foglalkoztak.

A két életmód között korántsem húzódtott éles határ, azonban a brit és orosz birodalmi politika megjelenése teret engedett a különbözőség és szembenállás mai napig tartó élesedésének. A Közép-Ázsia őslakóinak számító tadzsikok így szorultak be az uralkodó szerepkörbe jutó török nyelvűek (üzbégek), a hatalmaskodó oroszok és a másik világpolitikai oldalon rekedt iráni (perzsa) gyökereik közé.

Taqiyah-t viselő tadzsikok

A fejedő hozzátartozik a muszlim férfiak öltözkészítéséhez, különösen a napi öt ima során

Magashegyi ellenőrző pont

A Pamír-fennsíkon 3600 m-en fekvő Murghab a közép-ázsiai feltáró-vállalkozások központi helyszíne volt. Az egykor Pamirskij Poszt nevű, legendás orosz katonai erősségből indult Stein Aurél és Sven Hedin is Kínába a Kulma-hágón (4363 m) át

Irán kontra Turán

Közép-Ázsia és az itteni országok létezése is nagyhatalmi érdekek mentén alakult. Ám míg a Föld államainak nagyobb hányada nyugat-európai (észak-atlanti) elképzelés eredménye, Ázsia belső vidékeinek felosztása az orosz-szovjet hódításokhoz köthető.

A szűkebb értelemben vett közép-ázsiai térséget északon a dél-szibériai sztyeppék, délen a Pamír, a Hindukus és a Karakorum hegységek határolják; nyugatról a Kaszpi-tenger és a Kaszpi-alföld, keletről a kínai fennhatóság alatt álló kelet-turkesztáni vidékek – Dzsungária és Ujguria – szegélyezik.

Társadalmát már az ókorban is a nomádok és az itt letelepedett népek együttélése és szembenállása határozta meg. Ezt a kettősséget gyakran szokás „iráni–turáni” ellentétként ábrázolni, mely nem kimondottan etnikai különbözőségre, sokkal inkább két eltérő, de mégis egymást kiegészítő gazdasági-kulturális világra utal.

Az indoiráni kulturális gyökerekkel és nyelvvel élő népesség többnyire a helyhez kötött életet választotta, és a Közép-Ázsia déli részén elhelyezkedő

A Jamcsun-erőd

A csomóponti erősséget a Kr. e. 3. évszázadban építették. Irán és Turán kulturái nemcsak vetélkedtek, de kereskedtek is egymással, így a már az ókorban kialakult árucseré nyomvonalai a mai napig látszanak

Társadalmát már az ókorban is a nomádok és az itt letelepedett népek együttélése és szembenállása határozta meg. Ezt a kettősséget gyakran szokás „iráni–turáni” ellentétként ábrázolni...

Hatalmi erőlködések és a „zöldmezős” nemzetpolitika

A periferikusnak ítélt tadzsik helyzetet általában az orosz gyarmatosítás és a szovjetizáció számlájára szokás írni. Ám ez csak kettő a tadzsik történelmet behálózó, a társadalom többségét elnyomó rendszerek közül. Az orosz-szovjet hatás előtt ugyanis rendkívül komoly szerepkört kapott az iszlám, a Szovjetunió szétesése után pedig az önkényuralmi áldemokrácia és a vele járó (az állam szerepét központba állító, azonban mégis többnyire rokoni kapcsolatokra építő) kapitalizmus.

Ez a négy történelmi szemszög napjainkra együttesen van jelen a mindennapokban. Ezért a helyi feszültségek is összetettebbek annál, hogy azt a rendszerváltozás óta hatalmon lévő Emomali Rahmon államfő egyszemélyes, instabil belpolitikájával, az államszocialista örökséggel vagy éppen a hírhedt máktermesztéssel, esetleg az igencsak gyakori földrengésekkel lehetne magyarázni.

A szovjet gyökereztetési politika persze itt mindenképp elsősorú erejű volt: 1924-ben autonómiát kaptak az üzbég protektorátuson belül, 1929-ben pedig kikiáltották a Tadzsik Szovjet Szocialista Köztársaságot, melynek határai azonosak a mai államéival. Mivel a határokkal leválasztott, döntően tadzsik népességnek nem volt közös tudati alapja, ezt európai mintára igyekeztek létrehozni. Ennek egyik módszere a nemzet etnikai megközelítése, amiből érdekes módon kimaradt a szinte kizárólag tadzsik

A helyi feszültségek is összetettebbek annál, hogy azt a hatalmon lévő Emomali Rahmon államfő egyszemélyes, instabil belpolitikájával, az államszocialista örökséggel, a hírhedt máktermesztéssel, esetleg az igencsak gyakori földrengésekkel lehetne magyarázni.

Mivel a határokkal leválasztott, döntően tadzsik népességnek nem volt közös tudati alapja, ezt európai mintára igyekeztek létrehozni. Ennek egyik módszere a nemzet etnikai megközelítése...

Száraz vidék, lapos tető, tágas belső

A vidéki térségekben, különösen a félnomád életmódhoz párosulva még ma is jellemző a nagycsalád együttélése. Több generáció és rokoni ág marad együtt, ami egyfelől megkönnyíti a gazdálkodást, de gyakran elmélyít olyan tradicionális elnyomó helyzeteket is, mint a nők háttérbe szorítása

Falusi kiskereskedés

A hagyományos (agrárjellegű) kereskedelem felbomlásával a családi vállalkozások áruvilága is átalakult. Ugyanakkor a család mint gazdasági alapegység továbbra is fennmaradt, ami a gyermekmunka és a feketegazdaság stabil szerepét is erősíti

Kevés beleszólás

A tadzsik nők az avlod (közösség) vagy a mahalla (tanács) hagyományos szervezeteiben minimális szerephez jutnak. Számtalán szava legfeljebb az idősebbeknek lehet

gyökerű, de szegényebb hegyvidéki népesség, míg a tadzsik-üzbég keveredésű gazdasági elit meghatározóvá vált, és ma is uralja a nemzetpolitikát. A határhúzással ugyanakkor számos tadzsik csoport kívülre került az országon, pl. olyan, jelképertékű történelmi helyszíneken, mint Szamarkand vagy Buhara. Pedig a „tai” szó (melyből a tadzsik népnév kialakult) eredetileg a városok kevert származású lakóira utalt.

A tadzsikok évszázadokon keresztül török nyelvi nyomás alatt éltek, amihez hozzáadódott az orosz gyarmatosító és modernizációs terjeszkedés meg az ezzel járó cirill írásrendszer.

A modern perzsa nyelvek létrejöttében azonban más kultúrák, népek és nyelvek is nagy szerepet játszottak. A tadzsikok évszázadokon keresztül török nyelvi nyomás alatt éltek, amihez hozzáadódott az orosz gyarmatosító és modernizációs terjeszkedés meg az ezzel járó cirill írásrendszer. Az iráni fársziban viszont leginkább az iszlám által régóta támogatott arab jelent meg, mely a szókincs mellett írásképeiben is megmutatkozik. A darit viszont szinte csak indoeurópai hatások érték, főleg a Mogul Birodalom idején terjeszkedő urdu nyelvterület miatt.

Az újperzsa nyelvű térség (országokhoz ragaszkodva: Irán, Afganisztán, Tadzsikisztán) domináns nyelve tehát a fárszi, mely kulturálisan is a legmeghatározóbb. A dari egységesített formában egyszerre működik közvetítő és anyanyelvként. Az önálló tadzsik viszont egy „félreesőbb” dialektus, holott a beszélők száma a dariénál jóval magasabb.

Egy, csak a nyelvében élő nemzet?

A hatalomnak ugyanakkor társadalomalkotó kapcsolatra volt szüksége, melyet a tadzsik nyelvben talált meg. A tadzsik egy délnyugat-iráni nyelvjárás, melynek gyökerei Szamarkand és Buhara indoiráni közegéből erednek, kiegészülve arab, orosz és török hatásokkal. Legközelebbi rokona az Iránban beszélt, modern perzsa (fárszi), illetve az Afganisztánban használatos dari, ám a 20. század során, amikor külön nyelvvé vált, sokkal több hatás érte a török, a szláv és a pamíri nyelvek részéről.

A három újperzsa nyelv meglehetősen közel áll egymáshoz, így a fársziul, dariul és tadzsikul beszélők jól megértik egymást. Ám, ahogy a világ sok más táján, ez a perzsa nyelvű vidékeken sem számolta fel az etnikai alapú békétlenkedéseket. Ráadásul a mai napig él egy olyan társadalmi képzet, miszerint a perzsa nyelvűek annál alacsonyabb státuszúak, minél keletebbre élnek. Ennek megfelelően a fárszi a központ és az irodalom nyelve, a dari történelmileg egyfajta közvetítő szerepkörben működik, a tadzsik pedig egy elmaradottnak tartott, vidékies tájnyelv.

Kopár hegyek lábánál

A fennsíki Murghab repülőtérrel is rendelkezik, és áthalad rajta a Pamíri-hadiút. A kirgiz–tadzsik–kínai–afgán határvidék ma is stratégiai terület – politikai határokkal szinte feloszthatatlan hegyvidéki népességgel

A három újperzsa nyelv meglehetősen közel áll egymáshoz, így a fársziul, dariul és tadzsikul beszélők jól megértik egymást.

Nem az örökkévalóságnak építve

Hegyi-Badahshán elzárt közösségeiben a mai napig viszontagságos az élet. A természeti kiterettség és a nyugati civilizációtól való távolság ezeken a fennsíkokon az egyik legnagyobb a világon

Belső-pamíri iskolabelső

A könyvtárban, Bulunkul faluban. A Szovjetunió ideje alatt modernizálódott az oktatás és szekularizálódott a társadalom. A fali plakáton a jelenlegi „kedves vezető” szemléli a természet

Hatalmi harcok – belül és kívül

Északon a tadzsikok sokkal inkább keveredtek az üzbégekkel, míg a déli hegyek zárt társadalmi sajátos pamíri hagyományokat őriznek. Minderre ráerősített a szovjet modernizáció, az ellentéteket jócskán kiélezve az északi gazdasági elit és a déli vidékies térségek között. Nem hiányzik a felülről vezérelt nemzetállami vízió sem, melyet az Emomali Rahmon vezetett gazdasági-politikai elit határoz meg. A diktatórikus eszközökkel irányított piacgazdaságot saját hatalmuk gyarapítására használják anélkül, hogy abból a helyiek – a tadzsik „nemzet” – részesüljenek.

A folyamatos feszültség egyfelől destabilizálja a valójában meg sem született nemzetállamot, más-

A diktatórikus eszközökkel irányított piacgazdaságot az Emomali Rahmon vezette gazdasági-politikai elit saját hatalma gyarapítására használja anélkül, hogy abból a helyiek – a tadzsik „nemzet” – részesüljenek.

Úttörő masina

Az első teherautó, amely a 20. század első felében eljutott Horogba, a Pamír „fővárosába”. Az orosz-szovjet befolyás a tadzsik nyelvre is nagy hatással volt – és nemcsak a szókincsre... Itt a mai napig a cirill ábécé a hivatalos írásforma

Csajhana Rohat

Az ország legnagyobb teázója és étterme Dusanbéban. A gazdasági-politikai és a vallási elit kezében komoly tulajdon összpontosul. A tekintélyuralom és a luxusberuházások Tadzsikisztánban sem ismeretlenek

A dusanbei piacon

A száraz hegyvidéken inkább a félnomad állattenyésztés jellemző, a gyümölcsstermesztés az oázisos völgyekben elterjedt. Persze a legstabilabb megélhetést itt is az informális mákgazdaság adja!

Helyi vízbőség

A Nurek közelében felépített gát a szovjet iparosítás leglátványosabb tadzsikisztáni jele. Az alapvetően száraz vidék a magashegységi gleccserekből kap vizet, ezt tartják vissza és ennek energiáját hasznosítják az óriás-gáttal és a balatonnyi hosszúságú tározóval. A hasznosulás az alvízi, fejlettebb vidékeket érintette, a háttér, a forrásterület távol esett a fejlesztésektől

részt korlátlan hatalmat enged az északi elitnek és a globális kapitalizmus külső szereplőinek – legyen szó a nyugati államok és multik befektetőiről, vagy az orosz és kínai hadászati aktivitásról.

Tehát Tadzsikisztánban is beszélhetünk belső és külső elnyomókról, ami még kiegészül a tradicionális családi és kláni önkénnel. A férfiak által uralt közösségek, a klánok fegyveres erői, a nagyvállalatok vagy az állam pedig folyamatosan versengenek a hatalom gyakorlásáért. Ez a zűrzavar viszont olyan túlélési taktikákat eredményezhet, melyek – a nyugati nagyvállalatok vagy kisebb gazdasági szervezetek fejlesztési próbálkozásai ellenében – valóban segíthetik a tadzsik népet.

Képzelt és tapasztalati földrajz

Tadzsiokkal való személyes élménye keveseknek akad. Ami a médiából kiolvasható, legalább annyira növeli Közép-Ázsia távolságát, mint azok az egykori pillanatképek, amiket a szovjet rendszer révén Európa keleti blokkja láthatott Tadzsikisztánról.

Egy kárpátjai magyarral beszélgetve több történetet is végighallgattam a 80-as évek szovjet sorkatonaságáról. Az illető rabszállítói szolgálatot teljesített az észak-uráli Vorkuta és Tadzsikisztán között. Az amúgy is megterhelő feladat közepette még azzal is szembesülnie kellett, hogy a tadzsik katonák még a Szovjetunió összeomlásának küszöbén is ragaszkodtak kardjaikhoz, amiket a hadsereg gépfegyveres orosz vezetése sem tudott elvenni tőlük. Sőt, szolgálati idejük alatt sokuk visszazökött a családi gazdaságba, nehogy

kár érje az otthoni máktermést...

Az a néhány felvillanás, amit Tadzsikisztán és más földrajzi „vakfoltok” lakóiról kapunk, csupán színes hírverés. Sok esetben a Keletet kisebbitő, démonizáló képet erősítik, ami ellen a világ népesebb fele már évszázadok óta harcol. A diktátor ostobaságainak bemutatása kevés, ha nem láttatják a nép arcán ülő rettenetet.

Óvakodnunk kellene a világ fejlett–fejlődő–fejletlen felosztásától! A fogyasztás mindenhatóságának hirdetése és annak minden látszati előnye a mi vakító hazai pályánk. És ki tudja, a valódi változás nem a világgazdaság peremvidékéről érkezik-e, azoktól, akik ezt kívülről látják, mert évszázadok óta kirekesztik őket?...

Óvakodnunk kellene a világ fejlett–fejlődő–fejletlen felosztásától! A fogyasztás mindenhatóságának hirdetése és annak minden látszati előnye a mi vakító hazai pályánk.

Látcsővel Európa széléről

A médiában feltűnő – ritkaságszámba menő – tadzsik vonatkozású hírek értelmezésekor nem árt a nyugati sajtóra is kacsintani... Az itthoni hírmorzsa nem érintik a problémák okait és hosszú távú következményeit, ezzel az olvasót csőlátásra kényszerítve. A cikkek többnyire alig haladják meg Emomali Rahmon képtelen kormányzása, a kábítószer-kereskedelem vagy az iszlamista és határ menti villongások cinikus, tőmondatos ábrázolását. A magyar külpolitika a tadzsik gazdasági kapcsolatokban csak a megsegítendő keleti végeket látja – egy, az európai tőkének és fejlesztési terveknek alárendelt szemszögből.

A híradások egzotikus szenzációhajhászásról vagy a gazdasági felsőbbrendűség bizonygatásáról szólnak, és meg sem közelítik az oknyomozást, ami pedig rávilágíthatna, hogy mitől lesz egy ország migrációskibocsátó, miért kényszerül a lakosság nagyobb része a feketegazdaságból megélni, mi (lehet) a forradalom és mi a terrorizmus?...

Krátertó a fennsíkon

Még a száraz, sivatagos Pamír-fennsíkon is van víz. Az 52 km átmérőjű, harmadidőszaki becsapódásos meteoritkráterben fekvő, 25 km-es Karakul tükre ma 3960 m-en húzódik, de az erős párolgás miatt gyorsan veszít víztömegéből, és egyre sósabbá válik. Környezetében félnomád kirgiz pásztorok – a tadzsikoktól bérelt területeken – birkát és jakot tartanak

Az európai médiában megjelenő hírek meg sem közelítik az oknyomozást, ami pedig rávilágíthatna, hogy mitől lesz egy ország migrációskibocsátó, miért kényszerül a lakosság nagyobb része a feketegazdaságból megélni, mi (lehet) a forradalom és mi a terrorizmus?...

Magasan, röptében

A pamíri faluközpontok kimaradtak az elmúlt évtizedek fejlesztéseiből. Kelet-Tadzsiisztán közlekedési, kereskedelmi, katonai útvonalai az életbentartóik. A labdajátékos csapatsportok egyébként meglepően népszerűek a Föld extrém fennsíkjain: a Bolíviai-magasföldön, Tibetben, vagy itt, a Pamírban is. Hely végül is van...

BAROCH CSABA
GEOGRÁFUSHALLGATÓ,
ÉRDEKLŐDÉSI TERÜLETE A RADIKÁLIS
FÖLDRAJZ, A KRITIKAI VÁROSKUTATÁS
ÉS A TÁRSADALOMELMÉLET

PÉCZELY LAJOS
MÁS LETTEM (BME, MÉRNÖK), MINT AMI
SZERETTEM VOLNA LENNI (ÁZSIA-UTAZÓ).
ÁM EZ A MÁS TETTE LEHETŐVÉ, HOGY
AZ LEGYEK, AMI SZERETTEM VOLNA

TELEKI SÁMUEL FELFEDEZŐ KLUB

UTAZÁSOK A GÖRGÉNYI-HAVASOKTÓL AZ ALTÁJIG ÉS ALASZKÁIG

ARANYOSSZÉK, HÁROMSZÉK, ERDŐVIDÉK ÉS A BARCASÁG

**SZÉKELYFÖLDI
HONISMERETI TÚRA**
ahalyt kitérővel a Német
Lovagrend erdélyi emlékeinél
2020. október 4-11.

Tudományos vendég:

Dr. Kubassek János

a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója

Aranyosszék - Torockói-hegység - Székelykő (1129 m) -
Nagyenyedi Református Kollégium - Gyulafehérvár - a Német
Lovagrend történe Szászföldön (Königsboden) - Fekete-
halom (Zeiden) - Háromszék - Sepsiszentgyörgy - Prázsmár
(Tartlau) - Szászhermányi (Honigberg) - Barcaföldvár (Marien-
burg) - Kovászna - Csomakőrös - Háromszéki-havasok
(1600 m) - Kommandó - Erdővidék - Vargyas-szurdok -
Orbán Balázs-barlang - Farkaslaka - Szelykefürdő
- Székelyudvarhely - Madarasi-Hargita (1801 m)

134 700 Ft

+ belépők és támogatások

Szállások belvárosi hotelben, panziókban, falusi vendégházak
külön fürdőszobás, 2 ágyas szobáiban

A részvételi díj az egyéves Magyar Földrajzi Társaság-tagdíjat és
az egyéves A Földgömb magazin-előfizetés díját is tartalmazza - attól el
nem választható. A Földgömb magazin előfizetés átruházható.

JELENTKEZÉS Gógös Norbert | +36 30 250 2765
norbert@telekifelfedezok.hu | www.telekiutak.hu

| Licence: U-001681/2015

médiaunió
rajtad is múlik!

#AZÉNTANÁROM
TÖBB MEGBECSÜLÉST
ÉRDEMEKEL
MEGTANÍTOTT TÚLÉLNI,
HA KIKAPOK A VERSENYEN

OSZD MEG, HOGY TE MIT KÖSZÖNHETSZ
A TANÁRODNAK, ÉS HASZNÁLD
AZ #AZÉNTANÁROM HASHTAGET!

ELILLANÓ TÖRTÉNELEM A FEHÉR-TENGER: MŰEMLÉKVÉDELEM, EMLÉKEZETPOLITIKA, KLÍMAVÁLTOZÁS

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: VONNÁK DIÁNA

Vajon hogyan érinti a sarkvidéki múltfeltárást a klímaváltozás? Milyen hatással van a felmelegedés az ásatásokra és a műemlékekre? Orosz és brit régészekkel, antropológusokkal a Fehér-tenger partvidékén karéliek sziklarajzokat és rituális labirintusokat látogatunk, de megcélazzuk a Szoloveckij-szigetek ember alkotta csatornáit, középkori kolostorait is. Ez utóbbi adott helyet az egyik első szovjet kényszermunkatábornak, így Alexander Szolzsenyicin a Gulag-szigetvilág lapjain a gulág anyjának nevezi

Érintetlen táj?

Első ránézésre a Szoloveckij-szigetek és tulajdonképpen a Fehér-tenger egész vidéke jórészt érintetlennek tűnik. Arhangelszkből az Onyega-öböl mentén majdnem 14 óra a vonatút Belomorszk kikötőjébe, ahonnan a hajók a szigetek felé indulnak, és ezalatt – egy-egy falut leszámítva – gyakorlatilag csak a tajgát látjuk. Hasonló élmény megérkezni a lakatlan Kuzovaszigetekre is: a meredek gránit-sziklák nem mutatják emberi jelenlét nyomát, a nyírligetek, fenyvesek, magassabban a tundra látványa pedig szinte robinsoni élményt nyújt.

A régészetet sokáig jellemezte a természeti és az ember alkotta világ radikális különkezése. A monumentális épített örökség hiányában az olyan gyéren lakott, szórványos infrastruktúrájú területek, mint az északorosz tajga, a kö-

Russzkij Kuzov

A Fehér-tenger szigetei többnyire egymástól jól belátható távolságban vannak, felfedezésük és bejárásuk derült időben nem igényelt különösebben komoly navigációs tudást

zép-afrikai vagy új-guineai esőerdők sokáig szinte történelem nélküli területeknek tűntek. Sírmelékeken keresztül persze bizonyos dolgok azért rekonstruálhatóak voltak, mégis könnyű volt olyanoknak látni itt az emberi jelenlétet, mint ami a természet eredendő állapotába simul.

Pedig igazi ősszállapokat ki-

szűznek tűnő vidékein pl. a házasított vagy félvad rénszarvasok által megváltoztatott tundrai növényzet egyértelműen jelzi az emberi beavatkozást, de ehhez hasonló volt Skandináviában és Skóciában az állattenyésztés és a hajózás miatt megnövekedett erdőpusztítás hatása is.

Ahogy a laboratóriumi módszerek egyre kifinomultabbá válnak, és emberi maradványokból étrendi következtetéseket, talajmintákból ökológiai rekonstrukciókat alkothattunk, adott az eszköztár, amelynek segítségével

feltárható az emberiség történetének környezeti szelete.

Amikor a klímaváltozás okozta régészeti problémákról beszélünk, nemcsak a sírok, épületek,

Ahogy a laboratóriumi módszerek egyre kifinomultabbá válnak, adott az eszköztár, amelynek segítségével feltárható az emberiség történetének környezeti szelete.

fejezetten kevés földi területen láthatunk, leginkább ott, ahol az életfeltételek már évezredek óta kedvezőtlenek az emberi megtelepedés számára. Észak-Oroszország

sziklarajzok sorsa fontos, hanem akár az egykori nomád legeltetőterületek környezetváltozása, vagy a felszín alatt lapulók, étel- és faépület-maradványok formájában megmaradt települések is.

A környezeti szemszögből végzett régészeti munka egyfajta professzionális nyomkeresés, egy olyan, első ránézésre kevésbé látványos történet elemeinek felkutatása, amelyet jóformán alig ismerünk.

Klímaváltozás és régészet

A régészek számára az óra gyorsan ketyeg: a sarkkör egyike a klímaváltozás által leginkább veszélyeztetett zónáknak. A melegedés tempója gyors, az olvadás során keletkező víztöbblet nem segíti az állagmegőrzést, de a feltárást sem. Az örökfagy kiterjedésének és vastagságának csökkenésével sok lakott helyszín szilárd alap nélkül marad, régi építmények dőlnek meg, rokadhatnak össze. Régészeti szempontból ugyanilyen fontos, hogy

a folyamatosan fagyott rétegek hatalmas területeken óvták eddig az ősi leleteket. A Fehér-tenger vidékén viszont a tengerszint-emelkedés, általánosan a nedvességnövekedés és ezzel együtt a mállás fokozódása jelent kiemelt veszélyt. Utóbbira különösen érzékenyek a csupasz sziklafelszínek neolitikus

sziklarajzai, ezért pontos dokumentálásuk kiemelt, igen sürgős feladat. A vízszintemelkedés pedig akár már e században is megpecsételheti a kora középkori kikötők, part menti hajóépítő műhelyek sorsát is.

A Máltai Egyezmény a régészeti örökség helyszíni, *in situ* feltárását és védelmét szorgalmazza, mivel a lehető legkevésbé megbolygatott leletegyüttesek a jövőben több régészeti munkát tesznek lehetővé. Ám a sarkvidék környéki területeken dolgozó régészek

A Fehér-tenger vidékén viszont a tengerszint-emelkedés, általánosan a nedvességnövekedés és ezzel együtt a mállás fokozódása jelent kiemelt veszélyt.

körében újabban gyakran felmerül, hogy a klímaváltozás miatt több lelet lenne védhető *ex situ*, vagyis megtalálásuk helyéről elszállítva, biztonságos helyszínen feltárva.

A Fehér-tenger petroglifái

Karélia és a murmanszki vidék, de főleg az Onyega-tó és a Fehér-tenger legegységülállóbb régészeti öröksége az itt fellelhető sok ezer sziklarajz, ill. sziklavészet. Ezek a petroglifák pár centisek vagy több méteresek is lehetnek és általában lapos sziklafelületeken találhatók.

talmas a bizonytalanság. Az egyetlen támpontot az Onyega-tóban, Kizsi szigetén található majdnem kétszáz sír jelenti, amelyek 7500-6700 évvel ezelőttről származnak, azonban ez nem zárja ki, hogy a sziklarajzok egy része akár évezredekkel később is készülhetett.

Két, egymással kapcsolatban álló csoportjuk ismert: a délebbi, Onyega-tó menti és 300 km-rel északabbra, Belomorszkhoz közel, a Vyg-folyó deltájában fellelhető petroglifák.

Van belőlük a part menti területeken, de a tajgába rejtve, jégta-
karó által simára csiszolt kőfelü-
leteken is.

Születésük idejét nehéz pon-
tosan meghatározni, legelső pél-
dányaik valószínűsíthetően 5-6000
évvel ezelőtt születhettek, de egyéb
tárgyi leletek vagy sírok híján ha-

koznak a part mentén, 17 ki-
szögellésen és 6 szigeten – itt
összesen 1200 alakot tártak fel.
300 km-rel északabbra, Belo-
morszkhoz közel, a Vyg-folyó
deltájában viszont 3400 alak is-
mert. Közös vonásuk, hogy
egyenletesen, kb. fél centiméter
mélyen bevésték az alakzatokat

A Zalavrugacsoport egyik részlete

A Fehér-tenger menti petroglifáknál
különösen gyakori a hajóábrázolás,
mellettük szarvasok, arrébb
emberalakok láthatók

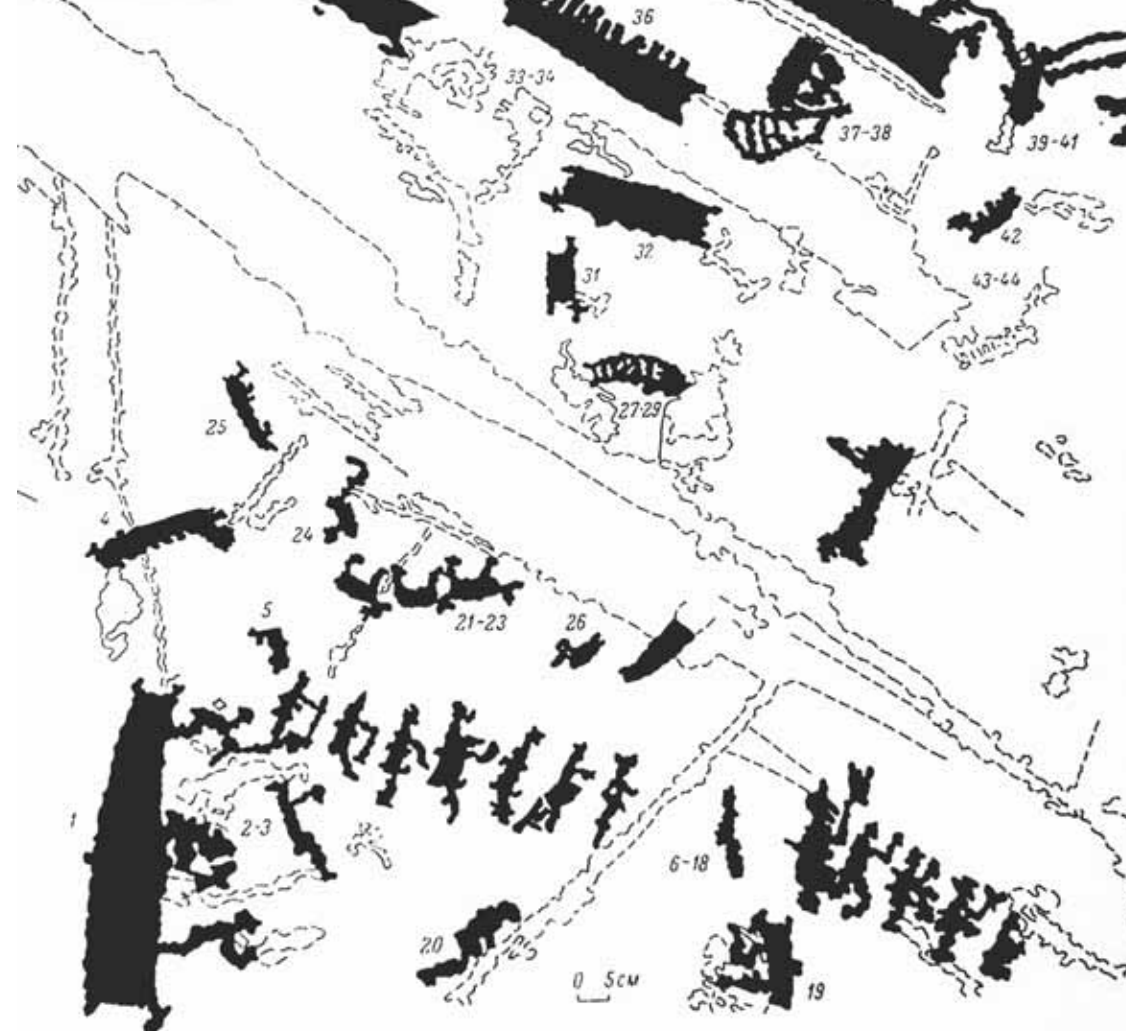

A CIKK MEGJELÉNÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL

STATRAVEL.HU

Szarvasalakok

A Zalavrugacsoport több száz ábrázolása
között egészen kicsi, néhány
centiméteres és majdnem életnagyságú
figurákkal is találkozhatunk

Medveadászat

A medvét elejtő vadász utolsó mozdulata
mellett a korábbi lándzsák is jelzik a
medvével folytatott küzdelem nagyságát

a sziklafelszínbe és nagy valószí-
nűséggel festve is voltak.

Persze nem Karélia az egyetlen
északi vidék, ahol ilyen jellegű
sziklarajzok maradtak fenn: észa-
kabbra, Murmanszkhoz közelebb
is fellelhetőek, de például Svéd-
országban Boglösa és Enköping,
Norvégiában pedig Østfold terü-
letén található jelentősebb szikla-
rajzok. Karélia viszont az egyetlen
terület, ahol valószínűleg finnugor
népekhez köthetők!

Funkciójuk rituális lehetett,
sok esetben túlvilági lényeket áb-
rázolnak: spirálban végződő lábú
szarvast, kezében mérleget tartó
szarvasalakit. A férfiak és nők
legtöbbször oldalról látszanak,
nemi jellegzetességeik hang-
súlyosak. Mellettük azonban élethű
nagyságú szarvasvészetek, térkép-
ábrázolásnak tűnő ábrák és vadá-
szatok különböző stációi is előke-
rültek!

Sok petroglifáról már évszá-
zadok óta tudnak a helyiek: álta-
lában babonás félelem övezte őket,
tiltott helynek számítottak, sokszor
kereszttek állításával igyekeztek
ellensúlyozni a jelenlétüket. Az
orosz régészek szerint mindez sok
helyütt napjainkban is jelen van,
ám az ősi emlékek jelentőségét
nem mindig fogadják el a helyiek,
így nehéz bevonni őket az örök-
ségvédelembe.

A Szoloveckij-szigetek

A jégkoptatta szigetvilágban jó időben nem jelent nagy kihívást a navigáció, sok esetben egy-egy sziget magasabb pontjairól rálátni a következő csoportra. Közülük területük és történelmi szerepük miatt is kiemelkednek a Szoloveckij-szigetek, ahová a legtöbb látogatót a középkori kolostor és a gulág-múlt vonzza.

Ennél persze jóval komplexebb historikus helyszínen járunk: az első, még csupán nyárra érkező la-

kóktól a később egész évre idetelepülő ortodox szerzetesekig mindenki fontos átalakító munkát vég-

Kréta és Mükené területén is találhatóak ugyan labirintusok, de sehol máshol nincsenek ilyen számban: a Fehér-tenger mellékén összesen 35-öt ismerünk belőlük.

zett, s ennek nyomait követve feltárható a szélsőséges klimatikus viszonyok közepette különösen fontos emberi alkalmazkodóképesség.

A legelső emlékek a sziklavésetekkel valószínűleg egyidős labirintusok, amelyek egykori szerepkörét a petroglifákénál is jóval kevésbé értjük. Kövekből álló, általában spirális objektumokról van szó, sokszor jól kivehető középponttal. Kréta és Mükené területén is találhatóak ugyan labirintusok, de sehol máshol nincsenek ilyen számban: a Fehér-tenger mellékén összesen 35-öt ismerünk belőlük.

A szigetek ősi kikötőivel tengeri régészek foglalkoznak, a legrégebbi ilyen építmények viszont mára

többnyire teljesen víz alatt vannak. A szigetcsoportot ért talán legfontosabb beavatkozás azonban akkor történt, mikor 1436 után megalapították a világ egyik legészakibb kolostorát. A szerzetesek megérkezésével létrehoztak egy olyan csatornarendszert, ami összeköti az itteni, kb. 500 tavat! Ezek eleinte az ivóvíz biztosítása, később az élelem- és tüzelőszállítás miatt voltak elengedhetetlenek, de a 16. század folyamán tengerközeli vízimalom is helyet kapott a rendszerben.

Szikár életterek

A Fehér-tenger kisebb szigetei gyakran teljesen kopár, jégcsiszolta gránitfelületekből állnak, amelyeken legfeljebb mohák és zuzmók találnak megfelelő élettérre.

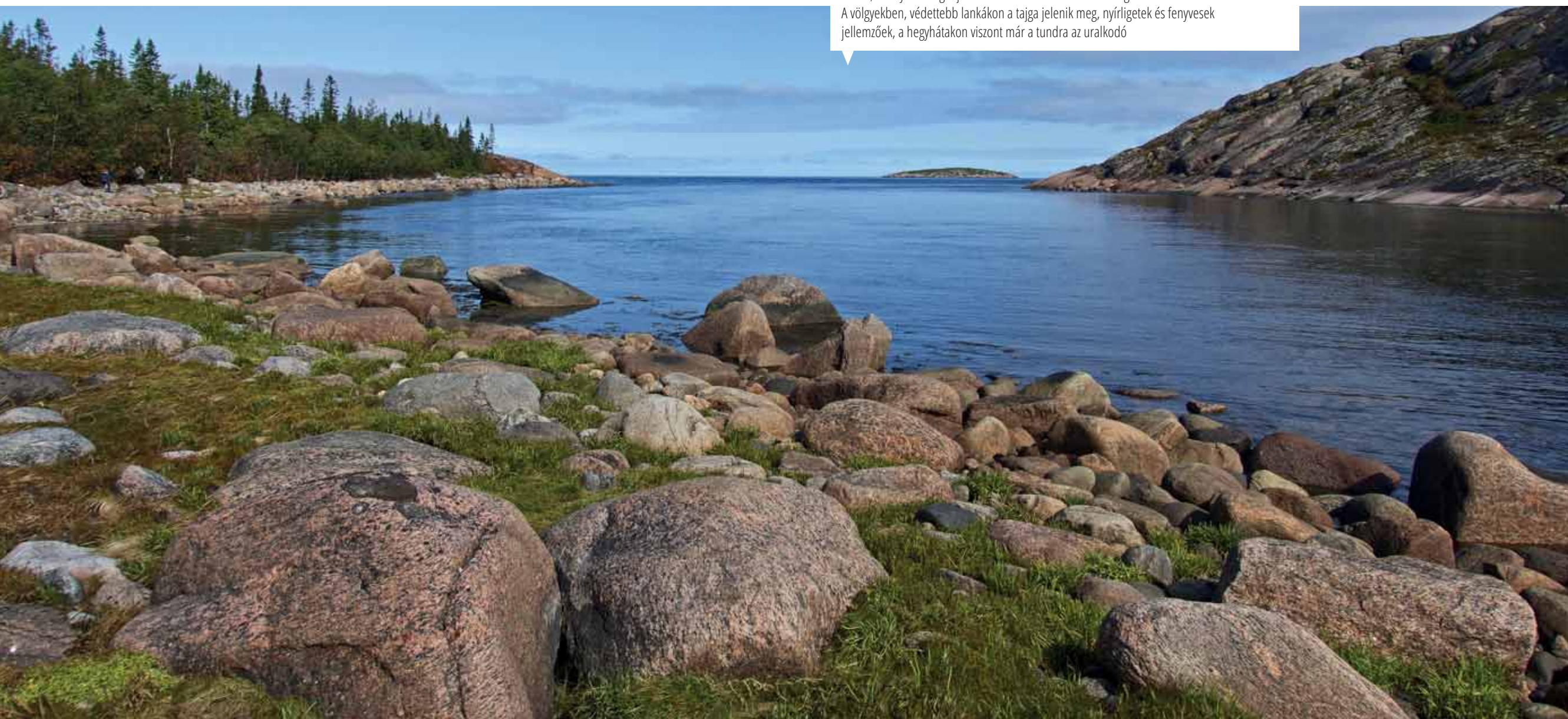
A völgyekben, védettebb lankákon a tajga jelenik meg, nyírligetek és fenyvesek jellemzőek, a hegyhátakon viszont már a tundra az uralkodó

A kézzel épített csatornák 2-3 méter szélesek és viszonylag sekélyek, leginkább kisebb csónakokkal hajózhatók: e beavatkozások mindenestre lehetővé tették, hogy a szigetcsoport központi szigete több száz szerzetes otthona legyen.

Mindezeknél azonban sokkal kiterjedtebb terv egyik helyszíne volt a vidék 1923 után, amikor a helyi büntetőtábor a legnagyobb létszámmal működött: a foglyokat igazi ipari léptékű tájmódosításon dolgoztatták – a Fehér-tengert a

Balti-tengerrel összekötő csatorna megépítésén.

A gulág ugyan időben közel van, emlékei azonban mára szinte teljesen eltűntek. Egy kisebb kiállítás és pusztuló barakkmaradványokon túl alig valami emlékeztet az 50 ezer fogoly történetére. A tábor – szovjet mércével mérve – rövid életű volt, csupán 15 éven át működött: Finnországhoz közeli helyzete stratégiai szempontból problémássá tette a fenntartását. Ám mind mérete, mind szimbolikus szerepe miatt a szovjet kényszermunka egyik ikonikus helyszíne marad.

Természeti és történelmi „rezervátum”

1992-ben az ortodox egyház visszakarta a kolostort, a gulágmúzeum és a kolostor viszonya viszont feszültséggel teli. 1989-ben ugyan itt szervezték meg az első gulág-kiállítást, ám a kolostor mai működése sok szempontból nehezíti a komplex történelmi munkát. Az egyház a szigetcsoport zárandókhely jellegét szeretné előtérbe helyezni, emellett sem a kényszermunkatábor, sem a neolitikum öröksége nem kap(hat) elég figyelmet.

A gulág tárgyi emlékeit persze

nem annyira a klímaváltozás, mint inkább a fenntartás hiánya veszélyezteti, de a végeredmény ha-

A gulág tárgyi emlékeit persze nem annyira a klímaváltozás, mint inkább a fenntartás hiánya veszélyezteti, de a végeredmény hasonló a Fehér-tenger örökségének többi példájához...

sonló a Fehér-tenger örökségének többi példájához: az emberi jelenlét historikus nyomainak védelme, láttatása nélkül könnyen visszacsúszik a táj a látszólagos érintetlenségbe. Restaurálás, ál-

lagmegóvó, dokumentációs munka nélkül a sziklarajzok, labirintusok, a szerzetesek által épített csatornák és a gulág is veszélyeztetett örökséggé válhatnak.

A Szolovki ugyanakkor rezervátumi státuszt élvez, s ennek komolyan vétele alkalmas lehet az összetett védelemre. E kategória egyesíti a természetvédelmet és a kulturális örökségvédelmet, a Szovjetunióban ugyanis a természet és a kultúra védelmét egyaránt a zapovednyiknak nevezett környezet-

megőrző területi rendszerbe sorolták. Legtöbbjük máig létezik, s e rendszer sok szempontból változatlanul él tovább: a védett területekhez tartozó szakembergárdát, múzeumokat, kutatóintézeteket, restaurátorműhelyeket, erdészeti kísérleti telepeket igyekeztek helyben megszervezni, és csak ezután építették be azokat a központosított, hierarchikusan szervezett állami hálózatba.

A Szoloveckij-szigetek védett területe ennek megfelelően egyszerűen lát el természetvédelmi, régészeti, illetve műemlékvédelmi feladatokat, leginkább a kolos-

torhoz kapcsolt múzeum munkáján keresztül. A ráépült kutatóbázison pedig kísérleti és ásatásos régészet, ornitológiai és botanikai munka is folyik.

Szinte ironikus, hogy a természeti és kulturális örökség együttes kezelése egy olyan időszakban válik igazán elismertté és kivitelezhetővé, amikor éppen az ember okozta környezeti változás fenyegeti igazán az egy történetét írható, mélységében megismerhető természeti és történelmi múltat. Eltérnek ugyan a vélemények, hogy ez a környezeti változás indokolja-e, hogy az ipari forradalom óta

új földtörténelmi korszaként – az antropocénként – tekintsünk jelenünkre, ám az emberi múlt emlékezete szempontjából rendkívül fontos a környezeti szemléletű régészeti munka támogatása, hogy legalább az emlékek rögzítésével ellene dolgozzon a még alig feltárt emberi történelem eltűnésének.

VONNÁK DIÁNA
ANTROPOLÓGUS, POSZT-SZOCIALISTA KULTÚR- ÉS VÁROS-POLITIKÁVAL, MŰEMLEK-VÉDELEMMEL FOGLALKOZIK

Igazi teszttérp

Az itt-ott térdig érő hóban könnyen egyensúlyát veszítheti a túrázó. Így fontos a jól rögzített hátizsák és a megfelelő súlyelosztás

HÁTAMON A HÁZAM ÉS A ZSÁKMÁNY

Fjällräven KEB vs. SINGI hátizsák

A berlini fal leomlása után a Potsdamer Platzon koncertezett a Pink Floyd. 1990 nyarán az emblemikus *The Wall* koncertre igyekeztünk két cimborámmal. Ekkor avattam fel első túrazsákomat. Bár nem klasszikus trekkingre készültünk, de legalább akkora kalandnak számított az idő tájt elvonatozni Berlinbe, ahol a hátunkon kellett vinnünk mindent, amire szükségünk lehet a kiruccanás alatt. Csóró, keleti blokkbeliekként amúgy sem jöhetett szóba szálloda, az AirBnB-re pedig még évtizedeket kellett várni. A koncertjegyre spóroltunk, így maradt, ami a hátunkon van – meg a kaland...

Harminc év elteltével már-már megmosolygom az egymással versengő túrafelszerelés-gyártó cégeket az újabb s újabb modellek bemutatásakor. A hátizsákok azóta szinte minden igényt kielégítenek. Nehéz igazán különbséget tenni jó és még jobb között. Persze akad azért mit mérlegelni a színen és trendi dizájn kívül is.

Mi most két Fjällräven zsákot vizsgáltunk meg, melyeket a márká őszi kollekciónak mutattak be. Ezúttal decemberi sielésünk alkalmával, téli viszonyok közt próbáltuk ki őket. (Ez nem lehet gond, hiszen a zsákokat sítúrákhoz is ajánlja a rókás-márka gyártója.)

A tesztalanyok a Keb 52 és a Singi 48 túrazsák. Első ránézésre a legnagyobb különbség közöttük, hogy a Singire több mindent lehet „aggatni”. Fotoállványt,

puskát vagy horgászbotot is könnyen tudunk a zsákra rögzíteni. Igen sokoldalú, alkalmas vadászatra, pecázáshoz, de akár a természetfotósok is jó hasznát vehetik. Sőt, a Singire akár több, külön megvásárolható oldalzseb/tároló is felszerelhető, így továbbtuningolhatjuk zsáunkat. A Keb ezzel szemben inkább megfelel a letisztult skandináv dizájnban: pont annyira praktikus, mint amennyire egy komolyabb túrán szükségünk lehet rá.

Ami legelőször feltűnik a hátizsákokon, az a díjnyertes faváz. Már-már Ötzit idéző hangulatot kölcsönöz hűséges útitársunknak, bár a több ezer éves múmia mellett talált faváz hátizsák maradványai még igen kezdetleges dizájnról tanúskodnak, és a fába sem gravírozták lézerral, hogy: „Az FSC-szabványnak megfelelő nyírfából készült.” A fa használata azonban jól tükrözi a Fjällräven erőfeszítéseit, melyeket termékei karbonlábnyomának csökkentése érdekében tesz. Előállítás 90%-kal alacsonyabb környezetterheléssel jár, mint az alumíniumtársaié, fizikai tulajdonságai azonban cseppet sem rosszabbak. Sőt, a hátizsákok szinte minden anyaga újrahasznosított! Fő alkotója a Fjällräven által fejlesztett G-1000 Heavy Duty szövet, mely szinte a kezdetektől alkotóeleme a legtöbb rókásterméknek: organikus pamutból és újrahasznosított poliészterből készült, sűrű szövésű anyag. A Keb 52-t azonban alul a legújabb Bergshell szövetrel is megerősítették, mely valóban kiváló

vízálló tulajdonsággal rendelkezik. Ezt korábban kabát formájában már mi is próbára tettük.

Am hiába fejlesztették a tökéletességig a gyártók a hátizsákokat, egy dolog nem változott: vérmérsékletünkől, a túra hosszától és jellegétől függően nehezek! A problémát két módon is lehet enyhíteni: a megfelelő pakolással (jó súlyelosztással), valamint a konstrukcióval. A Fjällräven a megfelelő tervezéssel próbált enyhíteni a túrázó terhén. A derékpánt és a vállpántok kellően párnázottak, és a hevedereket hozzá tudjuk igazítani testalkatunkhoz, magasságunkhoz. Ha jól állítjuk be zsáunkat, az elsősorban a derekunkra és a vállunkra támaszkodik. A két párnázás között pedig a levegő szabadon áramolhat, megakadályozva ezzel, hogy hátunk teljesen leizzadjon. (Persze én még nem láttam olyan zsákot, amellyel szárazon megúszhattam volna a cipelést...) Mindkét tesztalany igazán kényelmes és könnyű viselet még jól megpakolva is.

A zsákok felépítése és zsebei hasonlóak, így a fő rekeszbe csomagolt holminkhoz minden oldalról, akár alulról is hozzáférhetünk. Nem kell kipakolnunk az egész zsákot még akkor sem, ha a legaljára rejtett kütyüre lenne szükségünk. Sőt, a tartalmát is egyszerűbb így áttekinteni. A Keb – a Singivel ellentétben – egy plusz nagy zsebet is kapott az elejére, amiben kényelmesen elfér akár a teljes esőfelszerelésünk is. A Singit ehelyett egy rugalmas zsinórháló díszíti, ami további holmik rögzítésére szolgál.

A Kebet tehát azoknak ajánljuk, akik hosszabb – akár technikai – túrát terveznek és ehhez van szükségük strapabíró, megbízható, egyszerű, de praktikus társra.

Ha a Singi 48-at így, zsebek nélkül érezzük teljes egésznek, e zsák szintén egyszerű, letisztult, hosszúka formája remek súlyelosztást tesz lehetővé. Nincs felesleges sallang, terjedelmes zsebek. De ha útközben mégis rá kell kötöznünk egy-egy feleslegessé vált ruhadarabot, a hevederek és a „daisy chain” ezt is lehetővé teszi. Váll- és derékpántjai szintén jól állíthatóak, kényelmes cipelést biztosítanak – amennyiben el tudjuk fogadni, hogy a cipelés kényelmes is lehet. Rutinos pakolók kedvence...

Heiling Zsolt–Nagy Éva Johanna

Terepszínen, hóban: a KEB 52 és a Singi 48

Szembeötlő a minden oldalon végigfutó huroksor, a „daisy-chain”, mely a Singit díszíti. A derékhevedert zsebek egészítik ki, a mellpánton pedig vérszíj is található

Fa és alumínium

Szépen megmunkált nyírfaváz merevíti a zsákot. Az alumínium is belopózott a dizájnba: a KEB 52 oldalára hevederrel és a Fjällräven újfajta, kampós csatjával stabilan rögzíthetjük akár túralécünket is

Vadászatszimuláció

Zsákmányállatok helyett plüssbagoly- és rénszarvasbákkal teszteltük a zsinórhálós rögzítést. A potyautasok nem panaszkodtak, csupán kiskorú gazdáik, mivel egy időre nélkülözniük kellett játszótársaikat...

FÖLDGÖMB, 2020

IDÉN IS VÁRJUK MINDEN OLVASÓNKAT,
KOLLÉGÁNKAT, BARÁTUNKAT RENDEZVÉNYEINKRE!

2020. MÁJUS 1. | MILLENÁRIS PARK

2020. NOVEMBER 15. | AKVÁRIUM KLUB

A FÖLDGÖMB EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREI ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

ALAPÍTVÁ: 1872

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
HONLAP: WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZITARSASAG.HU

ELNÖK: DR. CSORBA PÉTER
AELNÖKÖK: DR. SZILASSI PÉTER
DR. MICHALKÓ GÁBOR
FŐTITKÁR: DR. DAVID LÓRÁNT

SAKOSZTÁLYOK:
BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ-SAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TÉRKÉPÉSZETI SAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:
BAKONY-BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNÁNTÜLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZÉKESZÁRD)
EGER-BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS-MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYÖR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KECSKEMÉT)
KÖZÉP-DUNÁNTÜLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYÍRSÉGI OSZTÁLY (NYÍREGYHÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATELY)
SZEGEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANIZSA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:
1112 BUDAPEST, BUDAÓRSI ÚT 45.
TEL.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. NOVEMBER 15-TŐL
HATÁROZATLAN IDEIG ZÁRVA TART.)

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG VÉDJÉKYÉNT BEJEGYZETT JELKEPE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ

**AZ ÚJ SZOROZAT
ÚJRAINDÍTÓI (1999):**
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929-1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934-1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

1999-2005, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2005-2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

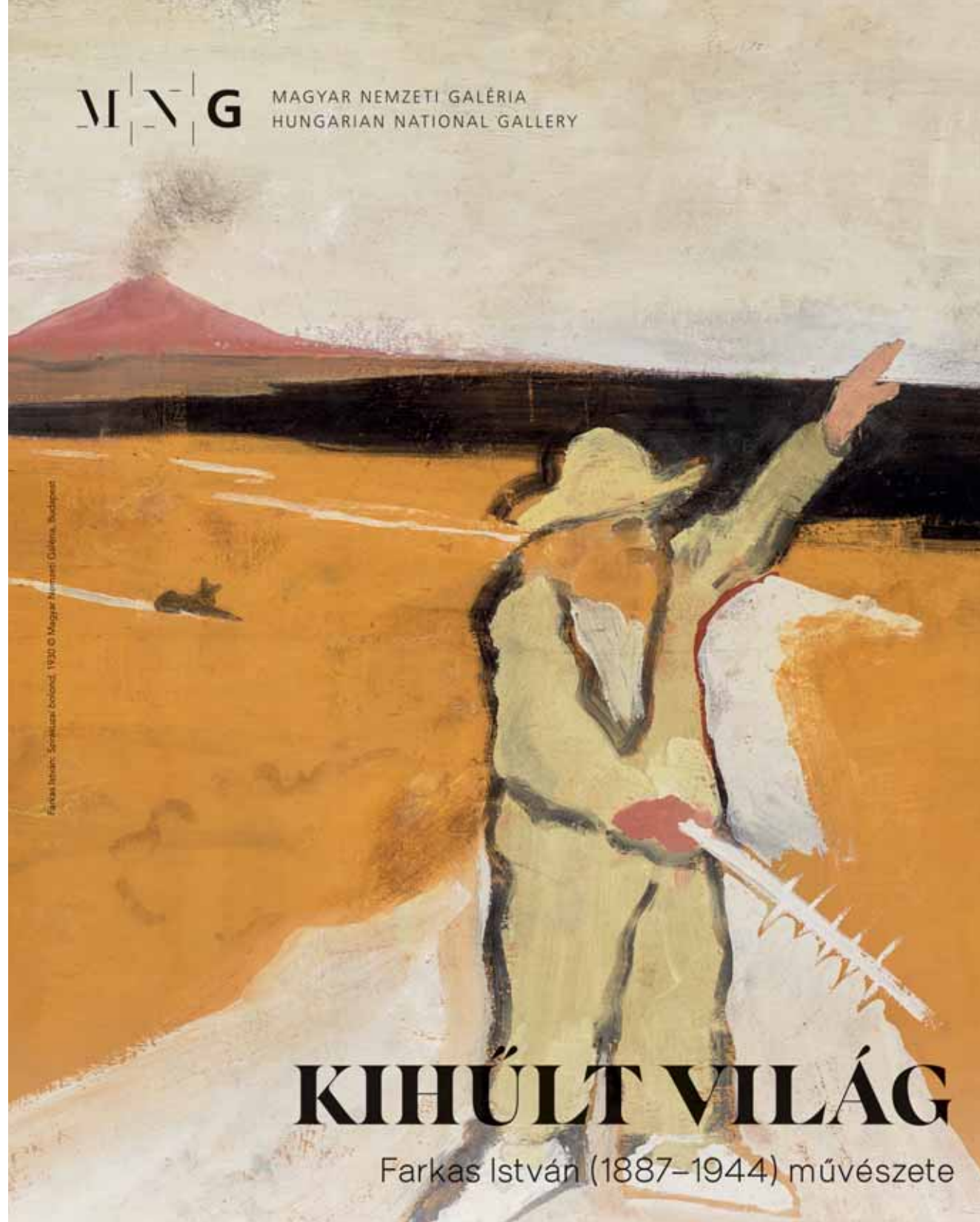
2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

A TERMÉSZET ÉRTÉK

FEDEZD FEL ÉS ÓVD MEG VELÜNK!

Csatománk telfedi előtted hazánk és földünk kincseit, lenyűgöző tájait és kulturális értékeit. Segítünk megérteni a természet működését, problémáit valamint feltárni a megoldási lehetőségeket, mert Te is tehetsz környezeted megóvásaért és jobbá tételeért!

Farkas István: Székelyszék bolondja, 1930 © Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

KIHŰLT VILÁG

Farkas István (1887–1944) művészete

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA | 2019. december 13. – 2020. március 1.

Együttműködő partnerek

Művészeti partnerek

kísérő kamarakiállítás: mng.hu/soa